

272489

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Zool.
276 n.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Crayna József Árpád
880 Aug. 30.

375

AZ ÁLLATOK VÉDELME.

A BUDAPESTI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET II. KIADVÁNYA.

SZERKESZTI

HERMAN OTTÓ.

10

BUDAPEST 1883. FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Chanyuga József úr ajándéka
1883. augusztus 30.

AZ ÁLLATOK VÉDELME.

A BUDAPESTI ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET II. KIADVÁNYA.

SZERKESZTI

HERMAN OTTÓ.

BUDAPEST 1883. FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

272439

TARTALOM.

	Lap
A kis madarak tündére. <i>H. O.</i> -tól	5
Az állat joga. <i>Herman Ottó</i> -tól	9
Jelentés az első évről	38
A mi ünnepeink	54
Fővárosi állatkínzók. <i>H. O.</i> -tól	59
Állatvédelem az angoloknál. <i>Dr. Végh Arthur</i> -tól	71
Fontos közlések	77
Okmányok	79
A tagok névsora	93

Miben különbözik az ember az állattól? Ez egy oly kérdés, a mely minden gondolkozó embert érdekel.

Az őslények földi maradványaival foglalkozó tudós rétegről rétegre vizsgálja a földgömböt, hogy e kérdésre is megfeleljen. Hiába keresi, mert a test, a «porhüvely» rokonságát találja fel a rég letűnt s ma élő lények között. Fokozatot talál. Lényeges valamit? — azt nem!

A most élő lények kutatója ugyanezt keresi. Ez a porhüvely rokonságán kívül más, az érzelem világába tartozó rokon vonásokat is fedez föl állat és ember között. De ez is csak fokozat.

A táplálkozáson kívül, mely egy alapon nyug-

szik, megtalálja embernél, állatnál a szeretetet, a gyűlöletet; a részvétet, az irigységet; az örömet, a bánatot; a szelidséget, a vadságot; a daczot és a megadást; a hűséget és a hűtlenséget. Mindezek s még mások is állatnál, embernél egy töből fakadnak s csak a fokozatban különböznek.

És ha tehát sem a szervezet, sem az érzelmek és indulatok sorozatai nem különböztetik meg teljesen az embert az állattól, van-e valami, a mi ezeken felülemelkedik s az ember magasabb voltát bizonyítja?

Igenis van!

Föl tud emelkedni az eszményi világba, saját életének, erkölcsének, fejlődésének történelmét írja a jövő nemzedékek okulására.

Ez különbözteti meg az embert az állattól; ez lényeges. — Igaz, csak azt, a ki ember a szó nemes értelmében; kinek szive, esze helyén van; ki a jót nem önzésből, hanem azért gyakorolja, mert jó; gyakorolja önfeláldozással mindenkor és mindenütt, emberrel, állattal szemben.

Képzelőtehetségével felülemelkedik a világ porán, a rideg anyagiságon s egy szebb, nemesebb világot terem magának; e világot benépesíti eszményeivel s valahányszor a való sérti, ide, eszményeihez menekül, itt békül ismét meg.

A gyermek mellé őrangyalt képzel, mely az ár-

tatlanság fölé terjeszti hófehér szárnyait, óvja, vezeti a kisdedet.

A szerető sziveket tündérekkel őrizteti.

A rideg valót eszményképeivel megaranyozza.

Ez különbözteti meg az embert az állattól; ez lényének az a része, a melylyel egy második, örök életre is számít, s ez az, mi arra készíti, hogy e második életet a jó, a nemes cselekedetek útján keresse.

Mi is, a kik az állatok védelme körül buzgókodunk, jónak és nemesnek hiszszük törekvésünket.

Megóvni, megvédeni azokat a lényeket, a melyek a természetet s az embert munkájukkal szolgálják s az ember hatalmába adva, egyedül tőle várhatják a jót — adjuk meg nekik, óvjuk őket a bánalomtól, védjük az oktalanok durvaságaitól! Ez jó, ez hozzánk méltó.

S e jót átérezve, fölemelkedhetünk mi is a mi eszményeinkhez. Képzeletünk szép világában szárnyra eresztjük a tündért, hadd szórja az élő természet legkedvesebb lényeknek, az erdő és mező szárnyas dalnokainak az eledelet; megérdemlik ők azt lényök szeretetreméltóságáért, a munkáért, a melyet végeznek, dalaikért, a melyekkel felvidítják kedélyünket — s a miért ezt oly önzetlenül tesszik, bizony megérdemlik a gondozást nemcsak egy képzelt világ tündérétől, hanem élőmagunktól is.

Az ég madarainak jótékony tündére legyen ifjú egyesületünk jelképe. Ez jusson eszökbe télvíz idején azoknak az élő tündéreknek is, kik szemökfényével, szivök melegével, szeretetük mindent átölelő hatalmával mindent fölélésztethetnek, mindent, de mindent boldogítva, a sziveken javíthatnak — csak akarniok kell.

De akarni és nyomban tenni is kell; mert valamint a gyermek őrangyala csak akkor óvja meg a gyermeket biztosan, ha az anya sohasem veszi le róla a szemét, úgy a kis madarak tündére is csak akkor fog gondoskodni kicsinyeiről, ha nemes szivű nők megteszik a magukét.

Arany egy mondás az: «segíts magadon s az isten is megsegít!» E mondás nyomán biztatta a puritánok istenfélő vezére is hadait, mondván: «bizzatok istenben és tartsátok szárazon a puskaport!» És ugyan ennyomon mondjuk mi: «higye-tek a tündérbe és szórjatok télvíz idején eledelt a kis madaraknak!»

H. O.

AZ ÁLLAT JOGA.

AZ ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET ESTÉLYÉN 1882. ÉVI DECZ. 2-ÁN ELŐADTA

HERMAN OTTÓ.

Az eszme, melynek egyszerű szószólójául vállalkozom, legjobb, legbensőbb meggyőződéseim szerint, a valóban nemes eszmék közé tartozik; noha igaz az is, hogy az az eszme, nemességére nézve még általánosan elismerve nincsen; noha igaz, t. hölgyeim és uraim, hogy a társadalom áramlatai közepette, kivált oly korban, mint a minő a miénk, hol az önzés az uralkodó, az érzelem pedig az önzésnek van alárendelve, sok nemes és sok szép eszme alig tud felszínre vergődni és legkevesbbé tud a társadalomban üdvöt hozólag meggyökerezni. Én megvallom őszintén, akkor, midőn néhány buzgó férfiú társaságában az állatvédelem nemes eszméje fölött tanakodtam, hogy akkor magamnak is voltak kétségeim, mert isme-

rem én azt a magyar szalmatüzet; sőt majdnem megzavarodtam, a midőn egy kitünő nő, ki az életet, ki a kort és embereket ismeri, de GERANDO ANTÓNIA, egy levelében azt kérdezte tőlem, hogy vajon az állatvédelem helyett nem kellene-e inkább oly társulatot alakítani, mely az ember védelmét tűzné ki céljául?

Igaz, t. hölgyeim és uraim! én magam is ismerem az emberiség nyomorát, ismerem a kunyhók lakóit, sőt még azokat is, kik még sokkal mélyebben laknak és nyomorognak és így elismerem, hogy azoknak érdekében a társadalomnak mindent meg kell tennie, mindent el kell követnie; de viszont midőn elismerem, hogy ez fontos és szükséges, nem tagadhatom azt sem — s remélem, senki sem fogja tagadni — hogy a társadalom a minő bonyodalmas, ma mindent csak a munkafelosztás elvének alapján oldhat meg és nekünk nem szabad egy eszmét sem elhanyagolnunk, nem szabad egy eszmének életbeléptetésével késlekednünk, ha ez az eszme olyan, hogy az embereken javít, a szívet jótékonyan meghatja; mert hiszen a mint áll az a tétel, hogy a jó ember, ki megvédelmezi embertársát, megvédi az állatot is; viszont áll az is, hogy a ki az állat iránt érző szívvel viseltetik, embertársa iránt sem fog másképen viseltetni. És itt kerestem én annak a jogosultságát is,

hogy az állatvédelmet nálunk Magyarország fővárosában fel kell karolnunk.

Mert t. hölgyeim és uraim, a mennyire kétségbe vonják például a magyar nemzetnek kulturális állását, a mennyire ismeretlen a külföld előtt e nemzetnek a szép és nemes iránt való fogékonysága: annálinkább s megfeszített erővel kell felvetnünk a nemes jelszavakat és eszméket nemcsak, hanem meg kell azokat testesítenünk is, hogy a kétséget, melyet a külföld irántunk táplál, eloszlassuk. Ime, fölvetem az eszmét.

Az a viszony, mely a modern felfogás szerint az emberek és az állatok között fennáll, nagyon könnyen érthető. Egy anyatermészet szüleménye mind a kettő, az élethez egyenlő joguk van. Tévedhet a felfogás a túlhajtásba s fölszállhat a tiszta jogérzet magaslatáig, a mint azt az egyes ember lelkülete, vagy a társadalom szelleme magával hozza; de a viszony valódi lényege az, a mint kifejtettem. Csak a napokban olvashattuk a hírlapokban, hogy egy dúsgazdag angol lady meghalván, összes vagyonát, ezernyi-ezer font sterlinget állatok ápolására és megvédésére hagyományozta; indokolta pedig végrendelkezését azzal, hogy őt az emberek mindig megcsalták, az állatok soha sem!

Hát t. hölgyeim és uraim, én még kísérletet sem akarok tenni, hogy az emberi szív ismeretéből

kiindulva vizsgáljam azt, vajjon mennyi csalódás, mennyi boldogtalanság érhetette e nőnek szívét, hogy végre is oly fanyarúl gondolkozott embertársairól és oly magasztosan az állatokról; a tény megvan.

Az igaz, hogy a kit az emberi társadalom elhagy, az ha teheti, félrevonul és a megbántott szivek érzékenységéről szóló irodalom ezer és ezer történetet mond el nekünk, a melyekben pld. az ember és kutyája közti viszony rajzolva van, s a mely egyes történetkének vége rendesen az, hogy az embert elhagyta minden, csupán csak kutyája nem, mely vele éhezett, vele tűrt, sőt midőn ura meghalt, annak sírhalmán ő is elveszett. Hát a mai korban, a midőn az állatvédelem eszméjét fölvetettük, mi már nem vagyunk képesek a sentimentalizmus ilyen fokáig fölemelkedni! Azt mondjuk reá: beteg kedély szüleménye.

E képnek természetesen van ellentéte is. Az emberiségnek legsötétebb korszakát okvetlenül a középkor képezi s ennek a középkornak legsötétebb foltja, egyáltalában az emberiséget, úgy mondhatnám, meggyalázó foltja az, mikor az emberek lelkiismeretük miatt üldöztettek. Akkor állott fenn, kivált Spanyolországban, a szent inquisitio s a történet könyvei megtartották számunkra azt az iszonyatos képet, a mikor a nagyinquisitor az úgynevezett eretnekeket olajos üstbe ültettette, az

olajos üst alatt tüzet gyújtatott; és hogy az ő borzasztó gyönyöre teljes legyen és tökéletes, tartós-nak is kellett lennie, oly festőt tartott tehát, kit Faprestó melléknéven ismer a történet s kinek az volt a mestersége és föladata, hogy percz alatt papírra vesse azokat a szörnyű vonásokat, a melyeket az áldozat arcza váltott; és az inquisitor gyönyörködött, hogy az áldozatnak úgy, amint az olaj jobban-jobban melegedett, miként változtak arcvonásai, miként szállta meg a rettegés, hogyan fokozódott féelme egészen a kétségbeesésig. Mi borzadálylyal fordulunk el e képtől, pedigén mégis azt állítom, hogy az állatokkal való bánásmód tekintetében alig maradunk el messze a szent inquisitió mögött!

Itt a főváros kellő közepében, — nem mondom, hogy rossz szív sugallatára, hanem inkább megörögzött szokásból — mert hát van nekünk elég rossz szokásunk is, melyeknek rosszságát csak azért nem érezzük, mert gyermekkorunktól fogva bennök növekedtünk, mert úgy láttuk vala haza és folytatjuk tovább, — hát bizony megveszik ott a Dunaparton azt a szegény potykát, elevennek kell lennie, nehogy gyanuba essék, hogy tegnapi vagy tegnapelőtti, viszik a konyhába és visszájáról szedik le az úgynevezett halpénzeit! Hát a szent inquisitió éppen ezt az eljárást gyakorolta,

a midőn szíjat hasíttatott az eretnekek hátáról, vagy elevenen nyúzatta áldozatait!

És az üst? — Hát a szegény rákokat nem elevenen teszik-e a hideg vízbe s nem gyűjtják alá-juk a tüzet? S vajjon ki gyönyörködik legtöbbször azokon a «mulatságos» ficzkándo-zásokon, a melyek folyton fokozódnak? Bizony, bizony az apróka gyermekek, a kis inquisitorok, a kiktől nem borzadhatunk, mert hiszen szivünkben hordozzuk őket.

Nem szükséges egyéb, csak a modern Faprestó, ki a rák ficzánkolasát, halálvergődését papírra tegye!

És épen most, hogy önök oly kegyesek voltak ily rossz időben ide fáradni, ezért én nagy hálával tartozom önöknek, de ismét sajnálom is, hogy éppen ily rossz időben fáradtak, sajnálom leginkább azért, mert épen ilyen rossz időben utca-szerte látjuk a keservesnél keservesebb képeket, hiszen lovaink és egyéb állataink ilyenkor szenvedik át a kínok egész irgalmatlanságát: fizeti őket az emberi szívtelenség ostorcsapással azért, mert becsületesen szolgálnak!

Bármerre tekintünk, mindig és mindenütt oly képeket látunk, melyek össze nem egyeztethetők a valódi kulturnép fogalmával. És nekünk sokszor szégyenkeznünk kell, midőn fővárosunkba érkeznek az angolok, az amerikaiak, kiknél az

állatvédelem oly nagy tökélyre van vive s kiknek éppen azért rögtön szemükbe ötlük az a rossz bánásmód, s kik akként ítélnék, hogy egy népnek, mely az őt szolgáló állattal ily rosszúl bánik, rossz a szíve is!

De legyen ez elég; hiszen én nem ezt választottam mai előadásom tárgyául, hanem választottam: *az állatok jogát*. Én ezt a jogot a természet és a társadalom szempontjából akarom kifejteni; előbb a természetből, hogy később a társadalomra alkalmazhassam.

Én szeretem azokat a régi, múlt századbeli, vagy még régibb magyar könyveket forgatni. Van azokban bizonyos naivság, van kivált az, a mi már ma a ritkaságok közé tartozik, t. i. jó magyar zamatos stylus és észjárás. Erre az észjárásra vonatkozólag föltettem magamnak a kérdést, hogy miként tekintették a régi magyarok az állat viszonyát a természethez? Volt-e azoknak az íróknak, illetőleg az embereknek valami érzékük az iránt a haszon iránt, vagy az iránt a viszony iránt, melyben az állatok az emberekhez, viszont az állatok a természet háztartásához állanak?

Ime itt van egy könyv, száz évnél is régibb, czíme: «Egy jeles Vadkert» 1769-ből. Igaz, hogy fordítás; de fordította egy töről metszett magyar-ember, tiszteletes MISKOLCZI GÁSPÁR uram, ki nemzetségének minden tulajdonságaival ékeskedett,

tehát okoskodó is vala s így derekasan beléönté a fordításba saját magvas észjárását is.

Szerinte az isten Doktorokat rendelt az ember számára, hogy a természet megértésére tanítsák s egy pontban azután igen szépen mondja, hogy az ember tanulhat az állattól: «Mértékletes életet, midőn t. i. az istenes, kegyes ember látja, a barom, melly igen mértékletes, hogy senki kedvéért vagy veréséért többet nem eszik s iszik, hanem csak a mennyi az ő természetének egyszer elég» nyomatékul oda téve egy ékes rigmust, mely ekképen szól:

Ne igyál a mikor nem kell,
Senkire ne köszönd mértékkal;
Végy példát a te ökrödrül,
Ki nem iszik kelletlenül!

A «Természetet vizsgáló Tudományt» azután elmondja méltóságosnak és hasznosnak.

Méltóságos voltát egészen a paradicsomból kezdi bizonyítgatni, megcsudálván Ádám Atyánknak derekas tudományát, «midőn minden elő állatoknak természetekhez illendő nevet tudott adni».

Hasznos voltát látja abban, hogy discursusokra adnak okot és anyagot, azután megfigyelésekre, a melyekből kivehetjük «az ő sokféle természeteket, külömbkülömbféle szépségeket, nagyságokat és

indulatjokat. *Hasznos voltokat, minthogy tsak a leg-kisebb állatocskának is nagy hasznai vannak. Rendtartásokat a szaporodásban és bizonyos helyekre való szokásban. Az embereknek szolgáltatásban való hűséget, melly terhes szolgálatot magokról könnyen levethetnének, ha esmernék a magok erejét.*»

Hát elhagyva a sallangot, a melyet MISKOLCZI GÁSPÁR uram kora megkivánt, ma is csak úgy tudjuk ezeket.

Ő teljes tökéletesen meg volt győződve arról, hogy az állatok a természetben hasznos szolgáltatást végeznek, még pedig nemcsak azok, melyek egyáltalában az emberiségnek mindig feltűntek, hanem azok is, a melyeket helylyel közzel «alá-
való bogarak, békák és tetvek» néven szólítgat.

Mondja: «A Fetskék nappal méheket és darásokat fogdosnak s meg is eszik; a Denevérek pedig éjjel intselkednek a szúnyogok s egyéb bogarak után: *És így ezek ketten az Aert éjjel és nappal tisztogatják.*»

A hollókról azt mondja rendeltetésre nézve: hogy a megsenyvedt bűdös dögöket a földszinéről hamar kitisztítsák; hogy a földben termett férgeket el fogyassák, a melly végett látjuk, a szántókat mely sokan kísérik; a Harkályok avagy Küllők hasonlóképen az ő hegyes erős orrokkal

az élőfáknak kérgeit által-vagdátsolván, úgy tisztogatják meg azokat a férgekől stb.

Azután leszáll azokig, a melyek iránt még ma is kivált a szépnem gyakran teljes idiosynkrasiával viseltetik, a melyek ma is letapostatnak, agyonüttetnek, mondván: «A Pókok, kigyók, varasbékák, szúnyogok s több efféle férgek, igen sokat használnak a természetnek.»

Megtisztogatva ezeket azokból a következtetésekből, a melyek kivált a szentírás át nem értéséből folytak, a szemlélődés egészséges s végső következményében a tudomány mai színvonalán is megállja a helyet. Én e régi krónikából többet felolvasni nem akarok, csak azt akartam kimutatni, hogy már akkor is meg volt az érzék az iránt, hogy az állatok valósággal hasznot hajtanak. E haszon belátása vezet a jog fölismeréséhez.

Ezekkel szemben a tudomány álláspontja ma természetesen sokkalta magasabb és épen valamilyen tagadhatatlan, hogy már magában véve a haszon felismerése is bizonyos jogot ad az állatnak az ember szemében — mert hiszen a minek hasznát és szükségességét elismerjük, annak létjogát is el kell ismernünk — úgy viszont a modern tudomány alapjáról már tisztán fel kell ismernünk a jogot, mert hiszen ma már nem érzük be többé a jelenségek külszínének vizsgálatával, hanem kutatjuk az okokat, szétszedjük a szerve-

zeteket, folyamodunk a mikroszkopiumhoz és a testek megbontásához, sőt hatolunk a föld rétegeibe, hogy megtudhassuk a mai élővilág történelmét, fejlődésének menetét, a földalakulatok során az állat alakok elváltozásait, föltámadását enyészetét, a legalsóbb rétegtől föl a színig, a melyen a «természet büszke ura» az ember fölüti sátorfáját, megtalálja bölcsőjét, de sírját is.

Ebből a szempontból tekintve a dolgot, t. hölgyeim és uraim, azt a szolgálatot és azt a szerepet, melyet az állatok a természetben végeznek, másként kell tekinteni, mint az önzés szempontjából és ha másként tekintjük, világosan fogjuk látni azon jogosultságot, mely az alsóbbrendű szervezeteket, tehát az állatokat, megilleti. Ha betekintünk a föld mélyébe, ott kőzetekkel, különböző rétegekkel találkozunk s ezekben a rétegekben az embernek absolute semmi nyomát sem lehet találni, hanem igenis találunk azokban a rétegekben állati maradványokat még pedig úgy, hogy minél ősbibb a réteg, annál egyszerűbbek az állatok formái s minél ifjabbak a rétegek, minél közelebb állanak a föld mai felületéhez, annál tökéletesebb bennök az állati szervezet maradványa is. Előfordulnak pedig e maradványok nemcsak elszórva, hanem sokszor oly tömegekben, a melyek egész hegyeket, tájakat alkotnak. És ha már most betekintünk a tenger mélyébe s az abban élő álla-

tok formáit vizsgáljuk; és ha kitekintünk a föld szí-
nére és az ezen lakó állatok formáit is vizsgáljuk
és összehasonlítjuk egymás között s azokkal is, a
melyeket a föld rétegeiben mint maradványokat
találunk, akkor egy magasztos képet nyerünk az
egészből, mely arra tanít, hogy minden, a mi él,
fejlődik, fejlődik alsóbbrendű szervezetből maga-
sabb rendűvé, és az, hogy az ember ezen a pla-
netán szerepelhet, azt miriádnyi szervezetnek
munkája tette lehetségessé, mert mérhetetlen
korszakok során ezek az állatok végezték a mun-
kát, változtatták át az anyagot akkor, mikor még
az ember maga nem is létezhetett a földön. Tehát
csak ebből is indulva kitűnik, hogy az állatok
összesége nem úgy működött és működik a földön,
mint működik az egyes ember, mert hiszen egyes
ember maga, a természet összeségével szemben
csak annyi mint az úgynevezett tiszavirág a rova-
rok szempontjából véve, az csak egy sóhaj, mely
a természetben annyit nyom, a mennyit épen
testével elborít mint valóságos ható eszköz, való-
ságos tényező voltaképen alig hagyhat nyomokat
az anyatermészetben, hanem igenis abban az ál-
lamban, a melyet ő maga magának teremtett.
Tehát az ember maga mint élő lény, a természet-
ben épen csak annyi jogosultsággal bír, mint bár-
mely állat. A mi őt mégis az állat fölé helyezi, az
az ő szervezetének magasabb volta, melylyel már

fel tud emelkedni az eszméig, sőt eszméjének megtestesítésére a természetben magának egy külön államot alkot. Mert a mi városunk, községünk, családi tűzhelyünk nem valóságos, igazi természet, az a mi emberi felfogásunk, belátásunk szüleménye. A mi emberi jogunk önmagunk által van megállapítva abban az államban, amelyet magunk megalkottunk, lehetünk rabszolgák, lehetünk szabadok; az állaté viszont abban van kifejezve, a melyet neki a természet összesége szervezetében és működésében megalkotott; e jognak gyökere az, hogy az állat munkáját a természet nem nélkülözheti, teljességgel nem nélkülözheti, az a természetre nézve okvetlenül szükséges; s épen ez az állat létjoga, a melyet nekünk kétségbe vonnunk nem lehet és nem szabad.

Azt mondják még ma is sokan, a régi írók kiváltképen hangsúlyozták mindenkor, hogy hiszen szép ez mind; de az állat lelke még sem lehet olyan, mint az ember lelke, mert ha az állatok lelke olyan, mint az emberé, akkor nem szabad az állatot megölnünk, különben gyilkosságot követünk el; mert ha az állat lelke olyan mint az emberé, akkor épen annyi joga van az élethez, az üdvözüléshez és illetőleg a poklokra való szálláshoz mint akár az embernek. Hát e fölött még ma is igen bajos volna pl. az egyházzal vitatkozásba bocsátkozni; nem is akarom megkísérteni;

én csak néhány képet akarok elősorolni arra vonatkozólag, hogy szoros, szigorú különbséget állat és ember között tenni nem lehet, még pedig nemcsak szervezeti alapon t. i. testi alkatát véve fel, hanem még értelmi, sőt tisztán érzelmi alapon sem.

Mert ha a természetben nemcsak úgy szoktunk megfordulni, mint a nagyvárosi ember, a ki azt mondja, «megyek a szabadba, élvezem a tájat, a levegőt s hozzá a rántott csirkét, no meg heverek egyet a pázsiton» hanem megfordulunk benne avval az egész szeretettel és figyelemmel, a melyet tüneményei oly igen nagyon megérdemelnek, akkor lépten nyomon oly képekre fogunk akadni, a melyek értelmünkre és érzelmünkre egyiránt nagy hatást gyakorolnak, a melyeken okulunk.

Ugyan menjenek, kérem, kora tavasszal, mindjárt a hó olvadása után a gyepes foltokra s tekintsenek jól oda. Hát ott bizony szerte futkos a sok apró, földszínű pókocska — jaj, azok a csunyak! mondja nem egy bájos hallgatóm úgy-e? — hát biz azok nem valami szépek, sőt még a lencse-nagyságú fehér, vagy kékes zsacskó sem teszi szebbé, a melyet végtestükön hordoznak. De győzzük le csak azt az undort, fogjunk meg egyet s vegyük el azt a lencsealakú selymes burkot s mit fogunk tapasztalni? azt, hogy a pók megfélemedezik a félelemtől, a meneküléstől, folyton s

addig keresgél, a míg azt a burkot megtalálja; ekkor az öröm látható jeleivel megragadja, megerősíti pár szállal a végtestéhez és futni kezd. Mi ez? Ebben a burokban 60—80 apró pete van, a burok tehát a bölcső, a melyben a kis állat gyermekei várják a kikelés perczét s a mi a pókot keresésre, önmagáról való megfélekedezésre indítja, az a tiszta anyaszeretet. Hát másképen volna ez az embernél?

De még ez sem elég. Mihelyt a fiókák a petéből és a burokból kibújtak, még mást is tapasztalunk. Futkosó pókok helyett, mintha apró rögcskéket látnánk a gyepes verőfényes helyein s ha jól oda tekintünk, egy valóban megragadó tapasztalatra jutunk, arra, hogy a kis pók valamennyi fiát a hátán hordozza, úgy hogy a fiak tömegéből csak a szeme és a lába látszik. S mikor biztosság uralodik, a fiak elszélednek az anya körül, de egy finom szállal oda kötik magokat az anya testéhez, s ismét mikor az anya vészt sejt, megmozdúl, evvel megrándúlnak azok a fonalak s a fiak legott az anya hátán teremnek. Hát ez másképen van az embernél? Néha, fájdalom, igen — a kitett, elhagyott gyermekek szomorú története, mely a póknál ismeretlen! És tapasztalunk csak le néhányat az aprókák közül, mily nyugtalanságot látunk majd a kis állaton erőt venni!

Én hiszem azt, hogy az a pók nem fog úgy

keseregni fiai miatt s nem fog miattok gyászt ölteni, mint az emberi anya, s én tökéletesen tudom és hiszem, hogy az ő agyvelejének csekély volta s azon arasznyai idő mellett, mely az ő életének szánva van, nagyon hamar el fogja felejteni gyermekeit; de épen ez egyike azoknak a bizonyítékoknak, hogy az értelmet és érzelmet az állattól eltagadni nem lehet. És hogy a mi az állatot az ember alá sorolja, az csak fokozati, nem pedig lényeges különbség. A fokozati különbség pedig az emberek között is megvan; a szeretettől a könnyörtelenségig s akármeddig! Lássunk egy más képet.

Hallunk hangot és azt mondjuk, ez gyermek-sírás, aztán hallunk más hangot s abból kiveszszük, hogy valahol ingerülten emberek veszednek. A megkülönböztetésre a tapasztalás tanított meg.

S vegyük a fájdalom hangját. Ha elszedjük a madárfészket tavaszkor, mikor már abban tojások vannak, némelyek, kik különösen azzal foglalkoznak, tapasztalásból tudják, hogy az a panaszos hang a madáranya hangja, s hogy annak valaki elvette a fészket. De az is, a ki ezt tapasztalásból nem tudja, a hangot hallva, azt fogja mondani, hogy annak a madárnak valami baja lehet, kiveszem a hangjából. Igen, mert van valami közös vonás a fájdalom hangjában, melyet mindenki

megért, a ki valamikor fájdalmat érzett s ezért csak föl is sóhajtott.

Az a szegény madár is az ő fájdalmát ki tudja fejezni a sóhajtól kezdve a zokogásig, épen úgy, mint maga az emberi lény. Tehát itt is úgy vagyunk, hogy nem a lényegben, hanem legfeljebb a fokozatban van a különbség.

Menjünk tovább. Ha jól beletekintünk a természetbe s az állatoknak egyéb életmozzanatait figyelmünk tárgyává tesszük, azt fogjuk találni, hogy már a legalsóbb szervezetüeknél is nyilatkoznak bizonyos jelenségek, hogy előbb érzelemre, később az értelemnek egyes nyomaira akadunk és így fölfelé fokozatosan eljutunk egészen az emberig. A költő mondja: maga a féreg, ha megta-
possuk, megmozdúl, menekülni akar. Az érzés tehát kétségbe vonhatatlan, hiszen megmozdúl; az értelem nem kevésbé, hiszen menekülni igyekszik.

Az egész természet háztartásán keresztül legváltozatosabb képeket találunk arra nézve, hogy péld. miként biztosítják az állatok nemzedékeiket. Az ő működésüknek feladata péld. egyik évszakraól a másik évszakra átvinni nemzedékeiket és egy-szersmind biztosítani az által a természet tüne-ményeinek rendes folyását is. Ezek között a képek között sokszor vannak olyanok, melyek a legnagyobb önfeláldozásnak mintaképei. Ha úgy nyári

estén a kertben üldögélünk, úgy amint az alkonyat leszáll, röpkedni kezdenek az éjjeli pillék; mit tesznek azok? Azok akkor élik a szerelmi korszakot, akkor folyik azon csudás jelenségek sora, hogy ezen állatok már előre biztosítják az ő nemzedékeiknek fennállását a jövő évre. Ha arról az alapról tekintjük a dolgot, hogy ezeknek az ephemer állatoknak mekkora az agy- és idegrendszere? azt találjuk, hogy az egy eltűnő valami csekélység és mégis azt tapasztaljuk, hogy ezek az ő nemzedékeik biztosítására szorgosan felkeresik s meg tudják találni azt a helyet és azt a pontot, hol nemzedékeiket biztosan hátra hagyhatják, mert hiszen a természet törvénye szerint a dolog úgy van, hogy a mint ők nemzedékeik fenmaradását biztosították, majdnem ugyan abban a pillanatban maguk elhalnak. Így fogjuk találni, hogy az az éjjeli pille megtalálván a helyet, hová petéit biztosan lerakhatja, azokat lerakja és azután lábaival a testéről levakarja azokat a finom pikkelyeket és azokkal borítja be a petéket és mihelyt elkészül, akkor életereje már teljesen ki van merülve és az az anyapille saját petéi fölött meghal.

Ilyen kép százával és ezrével található — bár merre tekintsünk és mind e képek összesége bár hogyan latolgatjuk is a dolgot, mindig csak ugyanarra a tanuságra visznek vissza, hogy az ember

csak akkor valóságos ember és belátó lény, a mikor az őt környező tüneményeket, tartozzanak bár azok az állati élet körébe, vagy a növényi élet körébe, vagy bárhová, nem az önzés szempontjából, hanem valóságos értelmi szempontból iparkodik felfogni. Így terem meg bennünk a jog és a kötelesség érzete!

Mihelyt az ember egyszer ide emelkedett, akkor mindezen, a természetben tapasztalt és észlelt jelenségeknek törvényszerűségét is be fogja látni, úgy az állatoknál, mint a növényeknél és végre be fogja látni azt, hogy az ő saját emberi léte, bármily magasztos valami legyen az, teljes tökéletesen lehetetlenné válnék e földön, mihelyt akár az állatok, akár a növények, akár más jelenségek megszűnnének azt a hatást gyakorolni, mely őket a természet háztartásában valóban megilleti s nélkülül természet egyáltalában nem is képzelhető. Itt van az állat joga és kötelessége.

Hát mondám t. hölgyeim és uraim, hogy az ember államot alkotott magának az államban, épített falvakat, községeket, városokat — alkotott államokat, hatalmasabbakat, kisebbeket — és minél tovább fejlődik e tekintetben, kiváltképen ott, hol metropolisai, úgynevezett világvárosai vannak, annál tovább távozik a természet törvényeinek ismeretétől — átlag véve — és annál önzőbbé, majd utolsó következményeiben annál

könyörtelenebbé lesz oly dolgok irányában is, a melyeknek jogosultságát elvitatni nem lehet. Ez az, a mi a legelőhaladottabb nemzeteknél, a leg-nemesebb szívű embereket arra vezette, hogy igaz, eleintén inkább az érzékenységtől ösztönöztetve, vessék fel az állatvédelem kérdését és iparkodjanak azt megtestesíteni.

Ma nekünk az a feladatunk, hogy két irányt t. i. a szépet a hasznossal iparkodjunk összeegyeztetni, mert ha ez sikerül, akkor mi nem vádolhatjuk magunkat arról, hogy nem ismertük föl a szépet és érzéketlenek voltunk oly teremtményekkel szemben, melyek a természet törvénye, a létjog szerint bizony nagyon jogosan foglalják el azt a helyet, a mely őket meg is illeti. És viszont ha az érzelemtől eltekintve tisztán az értelemhez folyamodunk, akkor is megtaláljuk az utat oda, hogy az állatoknak okszerűen hasznát vegyük, megadva nekik azt, a mire nekik a mi szempontunkból és a mi részünkről valósággal joguk is van.

Egy francia szerző, ki azon szerencsés helyzetben van, hogy az állatvédelemnek oly köreibben fordul meg, hol nagyon élénk érzék uralkodik az állatok iránt, leirta a munka mártirjait, az állatokat. Valami rendkívül megható képeket fest, midőn ő például csak azt veszi, hogy oly állatok, melyek úgyszólván első sorban elősegítői voltak

annak, hogy az emberi társadalom megalakulhattott, milyen bánásmódban, mily irtózatoss kínzásban részesülnek minden természeti jog ellenére.

Nem kell nekünk elmennünk a pásztornépekhez, nem kell az ázsiai pusztákba, a kirgizekhez és egyéb nomádokhoz bolyonganunk, hogy kitűnjék, mily szerepe van pl. a kutyának, a lónak az ember körében. Hiszen, ha mi áldott alföldünkre lemegyünk és megkérdezzük a tanyástól, vajon el tudna-e lenni kutya nélkül? hát azt fogja mondani: hogy nem! Sötét éjszakákon nem hajthatná nyugalomra fejét, mert ha nincsen ház- és nyáj-őrző kutyája, vajon ki figyelmeztesse a kétlábú vagy négylábú dúvadak közeledésére? S hát mivé lenne igavonó állatok nélkül? bizony nyomorult páriává!

De azután az is igaz, hogy minél távolabb megyünk a civilizáció központjaitól, a városoktól, minél inkább keressük fel a szabadban tartózkodó, még romlatlan népeket, annál inkább fogjuk feltalálni azt, mit a magyar úgy szokott kifejezni, hogy «megbecsüli a jószágot» t. i. megkiméli az állatot; viszont ha onnan a fővárosokba tekintünk, hát ott már van sok oly ember, ki az állatokkal már legfőlebb annyiban foglalkozik, hogy igénybe veszi őket, hogy becses testét szállítsák ide-oda. Hogy éheznek, fáznak-e, kisebesedett-e a lábuk — hát biz, avval nem törődik.

No de még egyet. Ezer bocsánatot kérek, mert már előre is úgy érzem, hogy talán a t. hölgyek el fognak ítélni, de hát az a viszony, melyben a világvárosok lakói az állatok világához állanak, bizony igen érthetően ki van fejezve a hölgyek kalapjain is, a hova a legújabb divat egy-egy kitömött, boldogtalan kolibrit, papagájt s ki tudja még mit nem kíván. Hát ki is törődne avval, hogy vajon hogyan kesereghetett Brazília őserdejében a kitömött kalapdísznek az ő megszomorodott özvegye, no meg az ő elhagyott árvái? Nagy bolondság is volna az avval való törődés, mikor az a Brazília oly messze van, hogy a hang útközben elvész s a madarat is hajón kell ide hozni.

T. hölgyeim és uraim! Én azt hiszem, hogy azok, miket én eddig elmondottam, mégis csak azon tanuságot szolgáltatják, hogy az állatok léte itt ezen a földön, még pedig nemcsak az újabb alkotmányos æra óta, hanem millió és millió évek óta épen oly jogos mint volt akkor is, a mikor az ember nem létezett, sőt még nem is létezhetett. Már most abban, hogy mi társadalmunkat sok tekintetben az állatok munkájára, azokra a testhalmazokra építettük, ebben van jogosultság, mely a természetből foly, az kétségtelen, de az is igaz, hogy «egyenlő jogok, egyenlő kötelességek» s ha tehát letűnt korszakok testhalmazain telepedtünk meg, becsüljük meg mindazt is, a mi ve-

lünk együtt él s oly törvények szerint végzi munkáját, keletkezik s elenyészik, a melyeknek magunk is alá vagyunk vetve.

S ha még ez sem volna az igazán irányadó, hát kérem, a háladatosság! Hiszen ez is valami nemes dolog; hiszen az az egész pompa, a melylyel pl. a hölgyek, épen itt a szomszédteremben is hódítanak, a mivel, sokszor egyedül evvel, annyi szívet megsebeznek, összetörnek, vagy boldogítanak, a mint jön, azok a ragyogó báli toillettek, az a selyem, az a bársony, az a tollas legyező, hát ennek az anyagát nem az a sok selyemhernyó, az Argus fáczány szolgáltatta-e élete, nemzedékének jövője árán?

Lehetünk igazságosak, lehetünk háládatosak s épen azért ne legyünk könyörtelenek.

**

Bárhová tekintünk, úgy fogjuk találni, hogy az állatvilág nekünk oly szolgálatokat tesz, a melyeket nem nélkülözhetünk; ezért csakugyan csekély viszontszolgálat az, hogy óvjuk meg őket a könyörtelen bánásmódtól, hogy iparkodjunk őket igazán megvédelmezni. De nem hatásigilag; akként sem, miként már itt is kezd divatozni, a mióta ez a szegény kis egylet működik, hogy t. i. valaki lát az utcán ily könyörtelenséget, haza szalad, leül, ír és azután rendesen én vagyok az a szerencsés, a ki kapok egy, még pedig anonym levelet, melyben péld. ez áll: «Uram! Szörnyűség,

borzasztóság! Tegnap Budán egy kocsis úgy elverte a lovát, hogy a szegény pára vérzett; tessék intézkedni, hogy a hatóság közbelépjen s az a nyomorúlt elvegye a büntetését. N. N.»

No már most jaj az én szegény fejemnek, mert arról, hogy Buda melyik utcájában történt a dolog, a napnak melyik szakában, kié volt a ló, hát mind erről egy árva kukkot sem árul el az a levél, sőt azt kiegészíteni sem lehet, mert melyik postás tudhatja azt, hogy hol is lakik az az N. N. úr, asszony vagy kisasszony?

De hát, a ki a mi társadalmunkat ismeri, az reátalál a dolog nyitjára, hiszen ott van a mindent magyarázó szó: a kocsis! Hát ez bizony olyan hatalmasság, a melylyel néha még a koronás királyok sem igen mernek kikötni, mert hát a kocsis urak ősi joga az isteni gorombaság! Ime egy történeti tény.

A jelenleg uralkodó király egy szép napon lefelé hajt az Albrecht-uton, fölfelé pedig hajt egy kocsis, ki a nyomorúlt gebékre — mint rendszeren — túlságosan nagy terhet rakott. Üti, veri addig, addig, míg a szegény párák megsokalják a dolgot, félrerántják a szekeret, úgy, hogy az utat keresztbe elzárja. A király fogata kénytelen megállani s maga a király kiszáll. S most jön a java! A fejedelem azt kérdi a kocsistól: «hát miért veri maga azokat a szegény lovakat?» Erre pedig

így hangzott a felelet: «hát magának mi köze hozzá?»

Még ezer szerencse, hogy e felelethez a magyar nyelvnek egy betűje sem járult.

Tehát ezzel világosan ki van mondva, be van bizonyítva, hogy a kocsisok bizony gorombák, nem szeret velök kikötni az ember.

Már most következik egy másik általános panasz, az, hogy a rendőrség rossz. Hát t. hölgyeim és uraim, én, aki igen sokat utaztam és egész életemben olyan kutató, megfigyelő természetű ember voltam, igen számos városban megfordulván, úgy tapasztaltam, hogy mindenütt azt mondják: a rendőrség rossz. Hát lehet ennek is valami alapja. De én úgy tapasztaltam mindig, hogy közönség és hatóság kölcsönösen nevelhetik egymást: a milyen a nevelés, olyan a társalgási hang, ha finom, hát finom, ha durva, hát durva.

Fejtsük ezt ki egészen világosan. Ott áll a rendőr az utcán s igénybe akarom venni szolgálatát; hát én úgy szoktam tenni, hogy «biztos úrnak» szólítom — nem kerül ez semmibe — s azután megkérem, hogy lépjen közbe itt meg ott s mondhatom, hogy még sohasem csalódtam. De hát mások más módszerrel élnek. Látják péld. hogy a rendőr közelében valami baj történik, a melyet az észre nem vesz, ekkor oda rohannak, ráförmednek, hogy így meg úgy, minek ácsorog itt,

lopja az időt — hm! s aztán az a rendőr véletlenül magyareMBER s így igen természetesen visszaförmed és megvan az, a mit «állapotnak» szccktunk nevezni, annyival is inkább, mert a magyareMBER még előljárójától is csak nehezen veszi be a parancsot, ellenben a kérdésnek rendesen enged. Hát én bizony az én módszeremet ajánlanám s czélt érhetünk, mert hiszen a főkapitány velünk van!

Ha már most mi és mindazok, kik az állatvédő egyletnek tagjai, igazán akarunk valamit tenni, akkor nekünk valósággal oda kell állanunk és iparkodnunk kell, hogy az állatkinzást együttesen, közerővel megakadályozzuk. Az egylet válaszmánya, tiszti kara nem vehet magára egyebet, mint azt, hogy az egylet dolgait intézi, vezeti, a hatóságokkal érintkezik; mindent ettől várni vagy követelni nem lehet.

Hiszen a nyilvános kerteket újabb időben és nagyon helyesen «a művelt közönség oltalmába» szoktuk ajánlani, hát így kell tenni az állatok védelmével is. Oltalmunkba vannak azok nekünk ajánlva egyenként és összesen s minthogy sem a hatóság, sem az egyes ember nem lehet egyszerre egy nagy városnak minden pontján, hát föl kell osztanunk a feladatot egymás között.

Kiki ott, a hol teheti, lépjen közbe és akkor meg vagyok győződve, a hatóság maga, látva az

üdvös dolgot, velünk lesz ; sőt idővel azok is, kik az állatkinzásnak legnagyobb mesterei és az állatvédelemnek esküdt ellenségei, mint például a mészáros és a tisztelt kofatanács, mely a csirkéket, pulykákat kinozza csak azért, mert neki sokkal kényelmesebb a gúzsba kötött állatokat ide-oda hányni-vetni, tehát ezek is megnyerhetők lesznek, mert itt az az erősségünk, a mit már számos világvárosban azok a t. karok és rendek t. i. a mészárosok és kofák nagyon jól belátnak, hogy t. i. a jobb bánásmód kézzel fogható hasznót hajt.

Csak érezzék meg ezek egyszer, hogy az embersegesebb szállítás mellett kevesebb lesz az « esett » állat, hogy pld. a borjuk, ürük stb. súlyosabbak maradnak, majd maguk lesznek a legbuzgóbb állatvédők.

Mert hiszen az kétségbevonhatatlan tény, hogy a guzsbakötötten, éhenszomjan szállított borjú szállítás, ide-oda hajigálás folytán legalább két-három kilogrammot vesz, eltekintve attól, hogy húsa ízben sőt tartósságban is hanyatlik, mert hiszen az oly elkínzott pára már beteg s minden betegség már amúgy is a feloszláshoz vezet.

Ezeket az embereket tehát nem erkölcsi szónoklatokkal vagy iratokkal, hanem zsebök hasznával kell az ügynek megnyerni.

Végezetül t. hölgyeim és uraim ! mi, kik vállalkoztunk az eszme megtestesítésére, tisztában

voltunk az iránt, hogy mit akarunk, mi tiszteletben tudjuk tartani azon érzelmeket is, a melyek — én nem bánom, a szentimentalizmusnak bármily fokát képviselik az állatokkal szemben, mert mi elismerjük, hogy éppen úgy mint az angol lady az állatokhoz ragaszkodott, mert azok nem csalták meg, éppen úgy számos embernek egyetlen gyönyörűsége, sőt nemcsak gyönyörűsége hanem sokszor egyedül fölemelő tudata az, hogy neki van egy állatja, a melyről gondoskodhatik. Ott ül az a szegény varrónő, egy szegény kisiparos sokszor sötét, dohos szobájában, s igazán gyönyörködik egy-egy szerény csíz, tengelicz vagy barátka víg dalában, s oly véghetetlenül jól esik neki, hogy van valamije a mire költhet, a mit gondolhat s a mi soha bút csak gyönyört okoz neki, a mi teljesen, egészen az övé. Én nem felejttem el soha azt a jelenetet, a midőn t. i. egy városba az első bomba lecsapott, egy szegényes házból kirohant egy ifjú, sápadt varrónő, mindent otthagyt, csak a kedves kanáriját vitte!

Mi viszont tiszteletben tartjuk mindazt is, a mi már nem a szentimentalizmushoz tartozik, hogy t. i. a szépet nemcsak a hasznossal össze lehet kötni, azaz, hogy mi azért is megkíméljük az állatot, hogy annak tovább is hasznát vehessük.

Mi mindezzel egészen tisztában voltunk; de hogy valósággal czélt érhessünk, nem elégséges

az, hogy társulattá alakuljunk, tisztviselőket választaszunk s minden teendőt ezekre hárítsunk, hanem szükséges, hogy mindenütt, a hol az eszme felkaroltatik, igazi tevékenység járjon a nyomán, melyben kiki tehetségéhez képest részt vegyen. Ne riadjunk vissza egy kis fáradozástól, még egy kis gorombaságtól sem, hiszen minden nemesnek a szolgálata küzdelemmel, áldozattal jár s gondoljuk meg, hogy a közös erővel való működés, bármi kis mértékben teljék is az egyestől, száz meg ezer ember részéről eredve, a hatásnak oly erőt ad, hogy annak áldásos voltát meg kell éreznie a társadalomnak és hatáságnak egyiránt.

A kik az állatvédő egyesület ügyeit vezetik, azok mindenkor meg fogják tenni a maguk részét.

A mi engem illet, ki magam jószántából az állatvédelem eszméjének szolgálatába szegődtem, én e vállalkozás helyeslését abban találom, hogy Önök oly kegyesek, oly szivesek voltak egy, még csak kezdődő társulat egyszerű felhívására ide fáradni. Egészen a magam részéről szólva, bensőmből szólva, biztosítom a jelenlevő tisztelt hölgyeket és önöket uraim, egyenként és összesen, hogy az a megtiszteltetés, mely nekem azáltal jutott, hogy Önök itt megjelenve, igénytelen szavaimat türelmesen meghallgatni méltóztattak, életem fogytáig szivemben élni fog.

J E L E N T É S.

Az állatvédő egyesület működéséről.

Alig egy éve, hogy jószívű és buzgó emberek egy egyszerű felhívást követve, felkarolták és megtestesítették az állatvédelem nemes eszméjét s mi azon vagyunk, hogy kötelességünk-ből kifolyólag egyszerű vonásokban lehető hű képét adjuk az állatvédő egyesület első évi működésének és így történetének is.

A felkarolt és megtestesített eszméknek széles e világon mindenütt egyenlő sorsuk van; és ez az, hogy csak lassan hatják át a társadalmat, köznyelven kifejezve: küzdenek a kezdet nehézségeivel. Általános felkarolásra csak két út vezet, csak két eszköz áll rendelkezésünkre; az egyik az élő és írott szó, a másik — a hathatósabb — a tett, a példa.

Nekünk is meg kellett küzdenünk a kezdet nehézségeivel; sőt valójában e küzdelemnek még

csak az elején állunk! Kopogtatnunk kell jó emberek, kopogtatnunk kell hatóságok ajtaján s útunkban el kell viselnünk azt a bizonyos félig csodálkozó, félig szánalmas s egy kis részben gúnyos mosolyt, néha még a gúny szavát is.

Mert hát mi türes-tagadás van benne, kimondjuk, hogy az állatvédelem eszméje társadalmunk egy nagy része számára még idegen s hosszas, következetes működésre lesz szükség, míg az idegenkedőket megnyerhetjük.

E működésnek sikere első sorban az egyesület tisztelt tagjainak pártolásától; de a tényleges állatvédelemben való részvételétől is függ; másodsorban függ a tisztviselői karnak buzgalmától és végre attól a készségtől, a melylyel különösen a hatóság részéről találkozunk.

A mi az egyesületi tagok pártolását illeti, ennek teljességéről tanuskodnak kimutatásaink, pénztári könyvünk. A mi az egyesületi tagoknak az állatoknak védelmében való közreműködését illeti, úgy ez még meglehetősen a kezdet nehézségeivel viaskodik; de mégis örvendetes nyomai már most is észrevehetők; ehhez is mint mindenhez a világon tapasztalás, példa s így mindenekelőtt idő kell s mi meg vagyunk győződve arról, hogy az, a mi tényekben e szerény jelentésben foglaltatik, az az egyesületi tagokra nézve tájékoztató s egyszersmind bátorító hatást fog gya-

korolni. A mi a tisztviselők működését illeti, ennek világos képét e jelentés igyekszik nyújtani, a megítélés természetesen nem reánk, hanem a tisztelt tagok összességére tartozik. Ez ítéletet kérjük és nyugodt lélekkel várjuk.

A mi a hatóság, nevezetesen a fővárosi m. kir. állami rendőrséget illeti, erről csak elismeréssel szólhatunk; hogy ez úgy van, ezt leginkább annak a kiváló figyelemnek köszönhetjük, a melyet egyesületünk választmányi tagja, THAISZ ELEK főkapitány úr egyesületi czéljaink iránt tanusít, s a melynek sűrű nyomait alább össze is fogjuk állítani. Nem kisebb figyelmet köszönhetünk a fővárosi hatóságnak s különösen Pest-Pilis-Solt és Kis-Kún megye tisztelt alispánjának, s a mennyiben pedig igénybe vettük, BÉKEY IMRE tanfelügyelő úrnak is.

Evvel láthatóvá van téve a keret, a melyben az egyévi egyesületi élet részletei mozognak.

I. A választmány a lefolyt egyesületi évben 7 ülést tartott, mely alkalommal a tisztviselők jelentései megtétettek s a folyó ügyek elintézését nyertek.

Az alapszabályokban foglalt, az eszme terjesztésére tartozó nyilvános, díjtalan összejövetelek közül 1882-ik évi december 2-án a fővárosi «Redoute» kis termében egy felolvasó estély tartott, melynek tárgyát ez idei kiadványunk ma-

gában foglalja. Megemlítjük, hogy az estély rendezése körül THAISZ ELEK választmányi tag buzgólkodott leginkább; a termet, berendezéssel és világítással együtt, a jótékony célra való tekintetből, a fővárosi «Redoute» tisztelt bérlője, KUNTHNER úr díjtalanul engedte át.

Meg kell említenünk azt is, hogy HAVAS SÁNDOR választmányi tag a második előadás megtartására vállalkozott s így az e nemű működés a jövőre nézve, ha szám szerint szerényen is, de biztosítva van.

A választmányi ülések részletezését tárgyak szerint csoportosítva az alább következő kimutató tartalmazza. Kimutatja ez a bejelentett, meggátolt állatkinzási eseteket, a megkeresések, ajánlatok tárgyait s mindazt, a mi tárgyánál fogva az egyesület tisztelt tagjait kisebb-nagyobb mértékben érdekelheti.

II. A szigorú takarékoság, a melyre egyelőre nagy szükségünk van, úgy hozta magával, hogy külön helyiséget ne fogadjunk. Az egyesület választmánya megengedte, hogy a hivatalos teendők a főtitkár lakásán végeztessenek. Az utóbbiak ellátása végett a tisztviselők hetenkint szerdán és szombaton d. u. 4—6 óráig tartózkodtak a hivatalos helyiségben, hogy a felgyült munkát felosztva elvégezzék.

III. A tevékenység részletezése a következő:

Irodalmi kiadványaink ügye következőképen áll: az egyesület volt II-od titkára SCHWIEDLAND JENŐ úr, az egylet keletkezéséről és céljairól egy kis, francia nyelven írott füzetecskét készített, melynek rendeltetése az, hogy egyesületünket a külföld előtt megismertesse. E füzetke WERTHER ALVIN választmányi tag költségén és szíves közbenjöttével 78 külföldi egyesületnek küldetett meg. Hatása észlelhető, a mennyiben a külföldi egyesületek küldeményünket becses kiadványaikkal viszonzozzák. Első kiadványunkat, mely «Védjük az állatokat» cím alatt megjelent s a tagok közt kiosztatott, még akként is terjesztettük, hogy az illető hatóságoknak, melyekkel érintkezünk, megküldtük.

BÉKEY IMRE egyesületi tag 50 példányt vett át a tanítók közt való kiosztásra; ugyan ő az egyesület felkérésére s részben e kiadvány alapján, rendeletet bocsájtott ki a felügyelete alatt álló összes tanintézetekhez a fészekrablásnak a tanuló ifjúság körében való megakadályozása ügyében; sőt e rendeletet kiadta a 11,500 példányban megjelenő néptanítók lapjában is, úgy, hogy az a képzelhető legnagyobb mértékben el van terjedve.

EGÁN JAKAB úr, az angol nyelv tanára, francia kiadványunkat angol nyelvre fordította; dr. MÜLLER KLOTILD asszony választmányi tag annak né-

met nyelvre való fordítására ajánlkozott. E két utóbbinak kinyomatása illetőleg eszközlése a közel jövőben meg fog történni. Dr. NAGEL EMIL tanár úr az «Ország Világ» című lapban egy érdekes tanulmányt közölt az állatvédelemről s gazdagította vele irodalmunkat.

Az egyesületi könyvtár állásáról, mely cserék által kiadványainkkal összeköttetésben áll, az egyesület könyvtárnoka közgyűléskor fog jelentést tenni.

IV. A hatóságokkal való érintkezés képét a következő sorozat mutatja :

1882. évi 22. szám alatt megkerestük FÖLDVÁRY MIHÁLY alispán urat a madárfészekrablás és madárfogdosás megakadályozása tárgyában s örömmel tapasztaltuk, hogy kérésünknek fogantja lett, a mennyiben az alispán úr a községi előljárókat rendeletileg utasította, minek következtében a madárfogdosók garázdálkodása érezhetően megcsökkent.

Ugyanazon évi 21. sz. alatt megkerestük a főváros tanácsát a városszerte tapasztalható borjú- és majorságkínzás megakadályozása tárgyában. Azóta a borjúk guzsba kötése némileg alább hagyott; a majorság tekintetében azonban, fájdalom, javulás nem mutatkozik s még legsikeresebbnek bizonyult, az állomásaikon levő rendőröket igénybe venni s a kínzást esetről-esetre általuk

megakadályoztatni; annyival is inkább, mert a rendőrbiztosok kellőképen utasítva vannak s tapasztalásunk szerint, tisztességes felszólításra, rögtön közbe lépnek.

A rendőrségnek e nemű készségét tapasztalta GAMMEL ALAJOS pénztárnok két esetben, a főtitkár mintegy húsz esetben, még olyanok részéről is, a kik szolgálaton kívül állottak. Épen azért igen óhajtott, hogy az egyesületi tagok a rendőrséget minél gyakrabban igénybe vegyék.

Állatkínzási esetekben a hatóság útján tagok és nem-tagok feljelentésére több esetben intézkedtünk, a miről iktatókönyvünk 29, 30-ik számai s a választmányi jegyzőkönyvek tanúskodnak; nevezetesen dr. BUDENZ JÓZSEF egyetemi tanár feljelentése folytán intézkedett a hatóság, a II. kerületben az építkezések körül tapasztalt lókinzások ügyében. — Továbbá KRASCENICS LAJOS úr feljelentése folytán szintén lókinzás ügyében.

A hatóságnak az állatkínzás megakadályozása tekintetében kifejtett működését a következő összeállítás mutatja:

Az 1882. évben rendőrségnél számszerint a következő feljelentések tétettek: az I. kerületi kapitányságnál 16, a II. ker. kapitányságnál 28, a III. ker. kapitányságnál 11, a IV. és V. ker. kapitányságnál 21, a VI. és VII. ker. kapitány-

ságnál 29, a VIII. és IX. ker. kapitányságnál 31, a X. ker. kapitányságnál 17. Összesen tehát 153 feljelentés történt.

Ezek között büntetés alá esett, még pedig 2 frttól 50 frtig és illetőleg 6 órától 8 napi elzárásig 134 eset; 19 esetben pedig részben felmentés, részben beszüntetés, részben elutasítás következett be.

Rendőri közegek ezekből 97 esetet jelentettek be.

Legtöbbször közbe lépett: VÖRÖS GYÖRGY II-od osztályú rendőr 7-szer; KONTOR PÁL közrendőr 6-szor; MÉSZÁROS KÁLMÁN II-od oszt. rendőr 5-ször.

A felsorolt adatok teljes hitelességéről az kezeskedik, hogy azokat THAISZ ELEK főkapitány úr az egyesület használatára hivatalosan összeállította és 643/eln. szám, továbbá 1280 rend. szám alatt hivatalosan közölte.

Ez összeállításból két tanúság meríthető; az első az, hogy a rendőrséget tétlenségről vádolni nem lehet; a második az, hogy a feljelentések legnagyobb száma a VIII. és IX. kerületre esik, a hol tapasztalásunk szerint egyesületi tagok legtöbbször közbe léptek. Harmadik tanúság gyanánt áll az az ohajtás, hogy a többi kerületben is az egyesületi tagok az eddigieknél nagyobb buzgóságot fejtsenek ki.

Mielőtt másra térnénk, kiemeljük a következőket: Kiváló dicséretet érdemel NAGYSZEGI JÓZSEF kőbányai rendőr-ellenőr, ki 1882. évi november 24-én egy madarásznak összes madarait elkobozta, szabadon bocsátotta, a bűnöst pedig a X. ker. kapitányságnak beszolgáltatta. E szép tetről dr. MÜLLER CLOTILD asszony választmányi tag értesítette az egyesület titkári hivatalát; továbbá dicséretet érdemel GRÜNFELD SAMÚ 73. számú rendőr, ki 1882. évi október hó 14-én egy botrányt okozó lókinzást megakadályozott, reá kényszerítette a tulajdonost, hogy előfogatról gondoskodjék s azonkívül a jelentést is megtette. Ez az eset leginkább azért nevezetes, mert a kínzás a főváros egyik legélénkebb pontján, a nemzeti színház előtt történt, nagy csődületet okozott s így a közönségre nézve minden tekintetben taunságos volt.

GRÜNFELD rendőr azonkívül a műegyetem és nemzeti színház építésénél használt teherhordó lovak megvédésében is folytonos éberséget és erélyt tanusított. Hasonlóan figyelmet érdemel BARTHÓ LAJOS 124. sz. rendőr, ki 1882. évi október 22-én Gammel Alajos egyesületi pénztárnok felhívására egy kiválóan kegyetlen lókinzást akadályozott meg.

Mindazokban az esetekben, a melyekben a rendőröknek buzgalma kitűnt, az egyesület részé-

ről a főkapitányság hivatalosan értesítettett és e rendőrök a napi parancsban megdicsértettek.

Minthogy alapszabályaink a jutalmak tekintetében különösen intézkednek, megkerestetett: a fővárosi rendőrség, az állatkert igazgatósága, a m. k. állatorvosi tanintézet, valamint a lovaregylet elnöksége is, neveznének meg az egyesületnek oly közegeket, cselédek, illetőleg ápolókat, a kik az állatok körül a reájuk bízott kötelességeket kiváló módon teljesítik s így jutalmazásra érdemesek.

A lovar-egyesülettől nem nyertünk választ; a rendőrségre nézve a velünk közlött kimutatások és saját közvetlen tapasztalásaink bő anyagot szolgáltatnak; az állatkert részéről SERÁK KÁROLY igazgató úr ajánlja STRAUSZ GÁSPÁRT állat-őrt, ki 17 év óta áll az állat- és növényhonosító társaság szolgálatában s ez idő alatt pontossága, hűsége és az állatokkal való jó bánásmód által kitünt s e tulajdonságait állandóan megtartotta.

A m. k. állatorvosi tanintézet részéről TORMAY BÉLA igazgató úr ajánlja VARGA JÁNOS ápolót, ki már sok év óta az ebkórodán ápolja a reá bízott állatokat, tovább SZALAY ISTVÁNT, ki a belgyógyászati osztálynál van alkalmazva és szintén jó eljárást tanusít.

Az egyesület választmánya a folytatott beható tanácskozások alapján a jutalmakra nézve a következőkben állapotodott meg:

Három elsőrendű aranyjuttalom, egyenkint 40 frank; első helyen:

NAGYSZEGI JÓZSEF, kőbányai rendőrellenőr;

STRAUSZ GÁSPÁR, állatkerti ápoló ör;

VARGA JÁNOS, állatorvos tanintézeti ápoló.

Két elsőrendű ezüstjuttalom, egyenkint 10 e. frt:

GRÜNFELD SOMA, rendör;

BARTHÓ LAJOS, rendör.

Három másodosztályú ezüstjuttalom, ú. m. a bejelentett esetek száma szerint 7, 6 és 5 e. frt:

VÖRÖS GYÖRGY, rendör 7 frt;

KONTÓR PÁL, rendör 6 frt;

MÉSZÁROS KÁLMÁN, rendör 5 frt.

A juttalmak tekintetében az egyesület buzgó pártolói nyújtottak módot, miáltal az egyesület pénztára s a humanitárius eszme kiváló előnyben részesül, a miért az adakozókat nagy köszönet illeti. Adakoztak e célra, leginkább KIRÁLYI PÁL egyesületi elnök ivén a következő urak: KIRÁLYI PÁL 3 db arany, POPPER ÁRMİN, SCHWEIGER ADOLF, ERNUSZT KELEMEN, CSÉRY LAJOS, dr. MÜLLER KLO-TILD, WEISZ B. F., BEKKER KÁROLY, TÖRÖK JÓZSEF, dr. TURNOVSZKY JENŐ 1—1 db aranyat, b. PRÓRAY GÁBOR választmányi tag 5 db aranyat, összesen tehát 17 db aranyat.

V. Egyéb intézkedések dolgában a következő jelenteni való van:

Hogy a közönség állandóan figyelmeztetve le-

gyen, a lóvonatú vasút igazgatósága megengedte, hogy közlekedő kocsijaiba egy figyelmeztetés függesztessék ki; e figyelmeztetés 300 példányban készül, a végrehajtást THAISZ ELEK választmányi tag szíveskedett elvállalni.

A «STEINER ÉS TÁRSA» gabonakereskedő cég f. évi január hó folyamán madáretetésre 2 zsák gabonát ajánlott fel, mely szép tettért a nevezett uraknak a választmány köszönetet szavazott.

A gabonának a budai hegységben való kiszórását Havas Sándor választmányi tag eszközölte.

Dr. MÜLLER CLOTILD választmányi tag saját költségén mintakosarakat készíttetett, oly végből, hogy azok, elfogadás esetében, a hatóság által majorság szállításra kötelezőkké tétessenek; továbbá BRÁZAY KÁLMÁN választmányi tag beküldött egy mintahálót, mely Északnémetországban majorság-szállításra használtatik.

Az egyesület választmánya akként vélekedik, hogy ily természetű intézkedések nagy figyelmet érdemelnek s épen azért tervbe van véve egy pályázat, oly czélszerű és olcsó kosármintákra, a melyek a helyi viszonyoknak megfelelően, a hatóságok által elfogadhatók lennének.

VI. Nagyon is érthető dolog, hogy az egyesület választmánya és tisztikara az egyesületi élet első évében nem juthatott odáig, hogy intézkedéseit nagy körben éreztesse. Nem juthattunk

eddig a vágóhidhoz, a sertés piaczhoz; a bérkocsik és társaskocsik állomásaihoz; már pedig itt sok intézkedésre van szükség, sok állatnyomor volna enyhíthető, kivált akkor, hogy ha az egyesületi tagok zöme rábírható volna, hogy tapasztalatait a választmányynyal közölné, főképen pedig, ha az osztályok megalakulnának.

Fájdalom, mindkét tekintetben alig mondhatunk örömdetést. A jelentkezések igen gyéren következtek be; némely osztályba egy tag sem jelentkezett; de nem akarunk lemondani a reményről, hogy ezentúl hasonló panaszra nem lesz ok, s hogy az egyesületi tagokat a jelentésnek e része buzdítani fogja a bejelentés megtételére.

VII. Az egyesület létszáma az első évben a következő volt: a kibocsátott aláírási iven beiratkozott összesen 639 tag, ezekből 24 alapító, 534 rendes fizetett, 81 nem fizetett. A nem fizetők az alapszabályok 13. §-sa értelmében csak akkor tekintetnek kilépetteknek, ha az évi díjat 3 egymásután következő évben be nem fizették s ebből következik, hogy azok, a kik az első évben hátralekosok, még 2 éven át tagoknak tekintetnek.

Az alapító és rendes tagok sorában 61 nőt tisztelhetünk.

VIII. Az egyesületi jelvény ügyének elintézése még ma is függőben van, egyszerűen azért, mert a gyárosokkal nem sikerült oly megállapodásra

jutnunk, a mely a tagok érdekének megfelelt volna; a tárgyalások azonban folyamatban vannak s biztosan feltehető, hogy nemsokára sikerre fognak vezetni.

IX. Az egyesület tisztikarában annyiban történt változás, hogy Schwiedland Jenő buzgó másodtitkár Bécsbe költözvén, lemondott, helyét ideiglenesen SZALLENBACH IMRE úr tölti be önkéntesen s nagy ügyszeretettel.

X. Mint örvendetes jelenséget fölemlíthetjük még azt is, hogy főtisztelendő WÉBER SÁMUEL szepes-bélai evang. lelkész úr alapszabályainkkal megismerkedvén, egy egyesület alakítását terveli. Nemkülönben felemlítendő a *Franklin-társulatnak* az a nemes tette, hogy a nemes eszmére való tekintetből az egyesület nyomtatványait húsz százalék árleengedéssel állítja ki.

XI. Pénztárunk állása 1883. május hó végén a következő volt:

Alapítványok, melyeknek csak kamatai

fordíthatók kiadásokra, a «Pesti hazai

első takarékpénztár» kezelésében	---	650	frt	—	kr.
Rendes tagok befizettek	---	596	frt	50	kr.
összes bevétel:					
		1266	frt	50	kr.
Kiadás	---	231	frt	01	kr.
Egyleti tiszta vagyon e szerint	---	1035	frt	49	kr.

Pénztári állás:

Pesti hazai első takarékpénztárban	---	950	frt	—	kr.
Marad a futó költségek fedezésére	---	85	frt	49	kr.

Az egyesület vagyonának gyümölcsöző része két takarékpénztári könyvecskében kezeltetik, ú. m.: az alapítványok 22183. szám C sorozat és tőkekönyv CXXIII. alatt 4⁰/₁₀₀ kamatozás mellett vannak letéve; a tagsági díjakból befolyó jövedelemnek nélkülözhető része 27118-ik szám C sorozat és tőkekönyv CXXVIII. alatt szintén 4⁰/₁₀₀ kamatozás mellett gyümölcsöztetik, mely czímen jelenleg 300 frt van betéve.

Szerény összegek ezek; de mindenesetre nagy haladást jeleznek, mert hiszen az egykoron itt már fennállott egyesület 1871-ik évi számlájának legnagyobb összege 341 frt 93 kr. volt s az évet 141 frt 45 kr. hiánynyal zárta be, mely az egyesület kimulását okozta; holott a mi első évünk már nem épen csekély alapító tőkét eredményezett, pénztárunk pedig megengedi, hogy irodalmi kiadványainkat folytassuk s jutalmak által is buzdítólag hathassunk.

Számos nemcsak előkelő, hanem finom műveltségű s épen ezért befolyásos taggal dicsekedve, biztos kilátásunk van arra, hogy az egészséges alapelvekre lerakott épületet be fogjuk tölteni, mint új bizonyítékát annak, hogy a magyar nemzet élén járó s így úttörő és vezérlő főváros a közerkölcsiséget fejlesztő állatvédelmi eszmében is vezérszerepet játszik s teljesíti földadatát.

Bevégezzük jelentésünket avval, a mivel első

helyen tartoztunk: köszönetet mondunk a sajtónak buzgó és önzetlen támogatásáért.

Budapesten, 1883. évi junius havában.

A VÁLASZTMÁNY HATÁROZATÁBÓL:

Királyi Pál s. k.
elnök.

Herman Ottó s. k.
főtítkár.

A MI ÜNNEPEINK.

Egy évi működésünk illő betetőzését a megszavazott jutalmak kiosztása képezte. A kiosztás ezúttal nem történt nyilvánosan, a mint majd jövőre tervezve van; de azért úgy az állami állatorvosi tanintézet, az állatkert igazgatósága, valamint rendőrségünk főnöke is gondoskodtak arról, hogy az erkölcsi siker érvényre jusson.

A kiosztás mindenütt egyesületünk tisztviselői, választmánya és tagjai úgy az illető intézetek főnökei jelenlétében történt s gondoskodva volt arról is, hogy az illető intézetek személyzete jelen lehetett.

Hogy az egyesület tisztelt tagjainak némi képet nyújtsunk, leírjuk a legsikerültebb alkalmat úgy, a mint azt alelnökünk, TORMAY BÉLA, a vezetése alatt álló m. k. állami állatorvosi tanintézetben rögtönözte.

Részünkről megjelentek a főtitkár, BARSY ADOLF és ETLÉNYI LAJOS vál. tagok, továbbá

KLÉH ISTVÁN alapító tag s dr. LADÁNYI JÓZSEF rendes tag. Az intézet részéről az igazgató, a tanári testület, az ápolók és a patkolási tanfolyam katonai növendékei, még pedig az intézet igen csinos könyvtári helyiségében.

Az igazgató személyesen olvasta fel átiratunkat, mely tudatta vele, hogy VARGA JÁNOS első rendű aranyjutalmat nyert, azután néhány elismerő szót intézett az igen jó képű, töről metszett magyar jutalmazotthoz, s buzdító szavakat a többi személyzethez is.

Erre egyesületünk főtitkára körülbelül ezeket mondta: «Mélyen tisztelt igazgató úr! A midőn mi, az állatvédő egyesület küldetésében itt megjelenni bátorzkodunk, hogy egy derék ember érdemét elismerjük, kéréssem az, méltóztassék megengedni, hogy a jutalmazotthoz néhány szót intézhessenek. — Barátom VARGA JÁNOS! mielőtt hogy én Önnek a megérdemlett jutalmat kezeibe adnám, megmondom annak jelentőségét. A jutalom, a melyre Önt az állatvédő egyesület érdekesítette, pénzbeli jutalom; de ez a pénz nem azt jelenti, hogy mi jó szolgálatát, példás magaviseletét kész pénzzel ki akarjuk fizetni. A jól teljesített kötelességnek nincsen pénzbeli ára s azért azt kifizetni nem is lehet. Az igazi jó szolgálatnak földi jutalma háromféle; az első jutalom a híven teljesített kötelesség érzetéből folyó meg-

nyugvás; a második az előljárók megelégedése, a harmadik az az elismerés, a melyet a társadalom nyújt. Mi azért vagyunk itt, hogy az utóbbi jutalmat Önnek egy közel 700 tagból álló egyesület nevében meghozzuk. Az a pénz, a melyet Önnek egy előkelő egyesület nyújt, az elismerésnek csak külső jele s egyéb semmi; de Ön ebből megtudhatja, hogy fáradozása nem hiába való, hogy nemcsak előljárója elismeri azt, hogy Ön kötelességtudó férfi, hanem, hogy mások is figyelemmel vannak Ön iránt. Erre Ön valóban büszke lehet. Mi, a kik az állatok védelmét tűztük ki egyesületünknek feladatúl, mi észrevettük Önt; mert hiszen Ön nem csak hogy ép állatokat kezel, hanem beteg állatoknak, amelyek kétszeresen is reá szorúlnak az ember védelmére, azoknak Ön hű ápolója s ha már nehéz az ép állatot ápolni — mert hiszen a természet megtagadta tőle az értelmes szót — mennyivel nehezebb a beteg állat ápolása, szükségeinek, vágyainak felismerése! Mi tudjuk azt, mennyi szeretet s mennyi megfigyelés kell ahoz, hogy valaki a beteg állat szükségéit eltalálja s hogy emberségesen bánjon az önmagával tehetetlen, sokszor egészen elhagyatott teremtéssel. S a midőn az Ön főnöke az Ön jó és sikeres szolgálatait elismeri, akkor ez azt jelenti, hogy Önben megvan a rideg kötelesség teljesítésén kívül buzgóság és a kellő szeretet is. Ezt

akarjuk megjutalmazni s ennek elismerését fűzzük a pénzbeli jutalomhoz, mint külső jelhez. Abban a meggyőződésben élünk, hogy Ön, mint eddig, úgy ezentúl is híven fogja teljesíteni nehéz szolgálatát, hogy példájával buzdítani fogja társait is és legyen meggyőződve, hogy mi Önről ezentúl sem feledkezünk meg. Vegye tehát a jutalmat, vele együtt azt az okmányt is, mely a jutalom átadását bizonyítja s a melyre Ön mindenkor büszkén tekinthet, mert ez azt jelenti, hogy félezernél több tisztességes ember elismeri Önnek derék voltát.»

Az egész személyzet arczán meglátszott ez alkalom jó hatása.

A rendőrségnél szintén képviselve volt egyesületünk s ott elnökünk, KIRÁLYI PÁL, előbb a főkapitányhoz, utóbb a jutalmazott rendőrökhöz intézte szavait, különösen hangsúlyozván azt, hogy az állatok védelme emberi kötelesség, de gazdasági érdek is; továbbá kifejtette a rendőrség és a közönség közötti jó viszony üdvösségét s elismerte azt, hogy a rendőrség az állatvédő egyesülettel szemben mindig készséget tanúsított.

A főkapitány a jutalmazottakról elismerte, hogy kötelességtudó és szolgálatkész emberek s hogy a jutalmak valóban a méltók kezeibe adattak.

Az állatkertben STRAUSZ GÁSPÁR jutalmazása az állat- és növényhonosító társaság elnöke

dr. SZABÓ JÓZSEF egyetemi tanár, SERÁK KÁROLY igazgató s több választmányi tag, részünkről KIRÁLYI PÁL elnök, HERMAN OTTÓ főtitkár, dr. MÜLLER KLOTILD vál. tag, dr. MÜLLER EDE alapító és dr. LADÁNYI JÓZSEF rendes tag, SZALLENBACH IMRE id. másodtitkár és szép számú közönség jelenlétében történt. A jutalmak kiosztása után KIRÁLYI PÁL elnök barátságos lakomára hívta meg az egyesület tisztikarát s néhány tagját.

A választmány el van határozva arra, hogy a jövő évi jutalmak nyilvános ülésben ünnepélyes módon fognak kiosztatni.

FŐVÁROSI ÁLLATKÍNZOK.

Magyar társadalmunkban száz és ezer jelenség nyilatkozik, mely helytelen, sőt rossz; a melyet azonban mi, e jelenségek mindennapi szemlélői, észre sem veszünk. Szemünk felületesen átsiklik rajtok; fülünket nem érintik valami érzékenyebb módon s így vissza sem hatnak értelmünkre, nem szólítják ki a cselekvést sem.

Megszoktuk, mert mindennapiak s e megszokás megszibbasztja eszünk és szívünk jótékony visszahatását.

E megszokott dolgok közé tartoznak az állatkínzás jelenetei is, melyek fővárosunk utczáin, terein valóban százával s ezrével láthatók, hallhatók anélkül hogy valamiképen feltűnnének.

Sőt legtöbbször úgy van az, hogy a kínpók maguk sem emelkednek — vagy helyesebben — nem sülyednek az öntudatos cselekvésig, mert az állatokkal úgy bánni, a hogyan bánnak, az náluk átöröklött szokás.

De nem úgy az idegen, legkivált az angol, a ki ha ritkán is, de csak ellátogat édes hazánk gyöngyébe, a fővárosba is.

Az angolnál az állatok iránt véghetetlen finom érzék fejlődött ki. Lelkülete sokkal emelkedettebb hogysen megengedné, hogy avval a lény-nyel, mely hatalmában van, e hatalmat szükség nélkül éreztesse vagy épen visszaéljen vele. Ez az állatokkal való jó bánásmódnak tiszta erkölcsi alapja, mely az angol természetnek nemcsak jellemző, hanem szerves része. A mellett az angol, mint kiválóan gyakorlati ember nagyon jól tudja, hogy azon az erkölcsi alapon, a melyen az állatokkal szemben áll, neki anyagilag is roppant haszon kínálkozik, tisztán tudja azt, hogy ő lovaival, ebeivel, szarvasmarhájával, sertéseivel, majorságával, galambjaival s mindennel, a mi háziállat csak addig uralhatja a világ piaczeit, a míg azokat az állatokat faj tekintetében tisztán, s egyébként gondosan jól tartja, minden védelemben részesíti. Az angolnál tehát épen ellenkezőleg, az állatokkal való jó bánásmód a megszokott jelenség, mely neki, ott ködös hazájában föl nem tűnik.

Nos, ezt az angolt végig kísérjük fővárosunk terein, utczáin; bevezetjük művelt köreinkbe, éreztetjük vele ősi erényeink legnagyobbikát: igaz magyar vendégszeretetünket. Föl fog kérni

ismertessük meg társadalmunk árnyoldalaival is, mert nem barátja a felszínességnek, mélységre törekszik, hogy alapos ítéletet szerezhessen magának; elkísérjük tehát lebujokba, városvégi bűnfészkekbe s azt fogjuk tapasztalni, hogy velünk szemben mindaddig tartózkodni fog az ítéletmondástól, míg észre nem veszi, hogy őszintén bántunk vele, nem szépítgettünk, nem akartuk téves útakra terelni. Mihelyt erről meggyőződött, kíméletesen, óvatosan ugyan, de ítéletet fog mondani s ha nem is első helyen, de a másodikon mindenesetre föl fogja hozni az állatokkal való «nem célszerű» (kegyetlent gondol!) bánásmódot, mely mintha azt bizonyítaná, hogy alsóbb néposztályunk nem épen jószívű.

Nekünk nem kis fáradságunkba fog kerülni az, míg angolunkat meggyőzzük arról, hogy a főváros tisztelt kofa és kocsis társadalma, s részben a mészárosság is, ősei szerint nem épen Pusztaszer-ről vette eredetét, aminthogy igaz is, hogy kínzás közben nem huszárimádsággal, hanem «szakramentirozással» könnyít a lelkén s hogy a leg-rondább négykrajczáros omnibus elé fogott leg-roskatagabb gebének kocsisa és tulajdonosának csak legújabb időben engedtetik meg, hogy vezetékneve i-vel végződjék, mit ő természetesen legott y-nnal cserél föl; szóval, hogy a «jószá-gára» mindenha büszke magyarnak vajmi kevés

része van a főváros utczáin tapasztalható állatkínzásokban. Hogy angolunk nem lesz bámulója — helyesebben tisztelője — a rendőrnek, ki sokszor barátságosan beszél egy állatkínzóval, pld. valami sváb menyecskével, melynek hátán, mellén lábuknál fogva felakasztott fialibák vergődnek, lihegnek, az csak nagyon természetes.

Hogy ne csak szóval mondjuk el, hanem más-kép is bemutassuk fővárosunk állatkínzó mintaképeit, folyamodtunk JANKÓ JÁNOS kedves barátunk kitűnő művészetéhez s a nemes cél fölemlítése elég volt arra, hogy a művész rajzójával kifejezze azt, a mire az élő és írott szó képtelen.

1. A kínzó alkotmány.

A csirkegyötrés e nemének fogalmához kell 80—100 csirke, lábánál fogva ötösével-hatosával összekötözve; egy puttonalakú, vászonnal bevont faalkotmány, *jó éles* szélekkel s egy fogatlan — lelketlen vén satrafa — hogy «Rézi» vagy «Mirzl»-e a neve, az nem változtat a dolgon.

Az el nem kelt csirkéket fejjel lefelé, az éles peremen átveti az a tisztelt satrafa, úgy, hogy fele részök befelé, fele részök kifelé van akasztva, aztán a hátára veszi az egészet s órán át czipeli ide-oda. Kivált a vámháztérről a Sándor-útca

felé sűrűn jár ez a kínzó alkotmány, a csirkék egy része elalél, a «Rézi» csak úgy nyög a teher alatt. Angolunk e jelenetre azt jegyezte meg,

hogy Angliában csődületet okozna s a legkeményebb büntetésben részesülne. Nálunk a «megszokás» annyira van, hogy sem a vámház- sem a Calvintér rendőre észre nem veszi, ha igen, semmi különöst nem lát benne, olyat már sehogysen,

a mi a kihágásokról szóló büntetőtörvény 86-ik szakaszába ütköznék. Kívánjuk, hogy e leírt és lerajzolt élő botránynak már egyszer vége szakadjon, annyival is inkább, miután egy kis kézi szekér és csirkekosár kötelező behozatala a közönséget a megbotránkoztatástól, a csirkét a kintől, a «Rézi»-t pedig a nyögéstől megkímélné.

2. A kinzó átalvető.

Ez évad szerint más-más párákat veti alá a kínok kínjának. Megkezdte a csirkéken, átmegy

a libákra s végzi a pulykákon. Minthogy ez a kínzó fajta házal, tehát sokat kell járnia utcza-hosszat, házról-házra, képviselői nem a satrafák, hanem a talpas-tenyeres, bokorugró szoknyás társadalomból vétetnek. Hogy a háton és mellen lábánál fogva felakasztott nagyobb állatok, pld. libák, pulykák ne vergődjenek, ezt ezek a szívtelenek egy valóban bestiális fogással érik el úgy t. i. hogy a térd *hajlása ellenében törésig megfeszítve legyen!* Egy ily kínzót az angol rendőr elfogatási parancs nélkül a békebíró elé állítja, ki első esetben 30 frt, minden további esetben 50 frt büntetéssel sújtja az illetőt, a mint ezt Végh Arthur barátunk ismertető cikkéből világosan megtanulhatjuk.

Ez sem tűnik föl rendőrségünknek, mert mindennapi s így megszokott látvány. Angolunk e képtől elfordúl.

3. *A guzs.*

Ez nemcsak fővárosi, hanem országos kínzási mód, melyet minden halálra szánt borjú kiállani kénytelen, mely egyike a legnagyobbaknak, valóban szívtelen, embertelen s hozzá még a gazdára nézve nagy anyagi kárral jár, mert hiszen a vidékről guzsbakötve szállított borjú súlyvesztes-

sége 1—3 kilo között ingadozik, úgy, a mint közelebbről vagy távolabbról szállíttatik, hamarabb vagy később jut a minden kínoktól meg-

mentő kés élére. Ez ellen az embertelenség ellen léteznek fővárosi hatósági rendeletek — mind hiába! mert a végrehajtás — az a végrehajtás! lanyha, ha nem épen semmi. Ezelőtt vagy huszonöt évvel Berlinben néhány lelkes, jószívű

író, hadat üzent a borjúguzsnak s kivitte, hogy a hatóság a borjúknak ketreczekben való szállítását rendelte el. Berlin tisztelt mészárosai nemcsak zúgolódtak, hanem «kravallt» ütöttek. De a hatóság nem tágitott s mi történt? Két év múlva a mészárosok díszküldöttséget menesztettek a kezdeményező írókhoz, bocsánatot kértek s hálálkodtak, mert megérezték, hogy a ketrecz-szekereken szállított borjúk után bevételök egy teljes harmadrészszel *növekedett!*

4. A ló tragédiája.

«A kis csikó!» igaz magyar háznépünk patriarchális életében, mennyi öröme, mekkora gyönyöre rejlik abban a «kis csikóban»! Szereti a báránykát, a kis kutyát, a kis cziczát, a pelyhes csirkét, libukát, a boczit és a malaczt; de hát az a kis csikó, azt mégis csak legjobban szereti, az büszkesége is. Czifra, csengős nyakravalót szab reája, az egész háznép kényezteteti, kenyeret ad az a délczeg, kirúgó, aranyos jószágot: «a mi csikónkat».

A csikóból ló lesz, úri kézre jut; tele tüzzel jójáró, jól végzi a dolgát, csak a színe miatt nem illik a «czugba», — hát eladják s fiakkerkézre jut, a hol a szín nem épen döntő körülmény, ha-

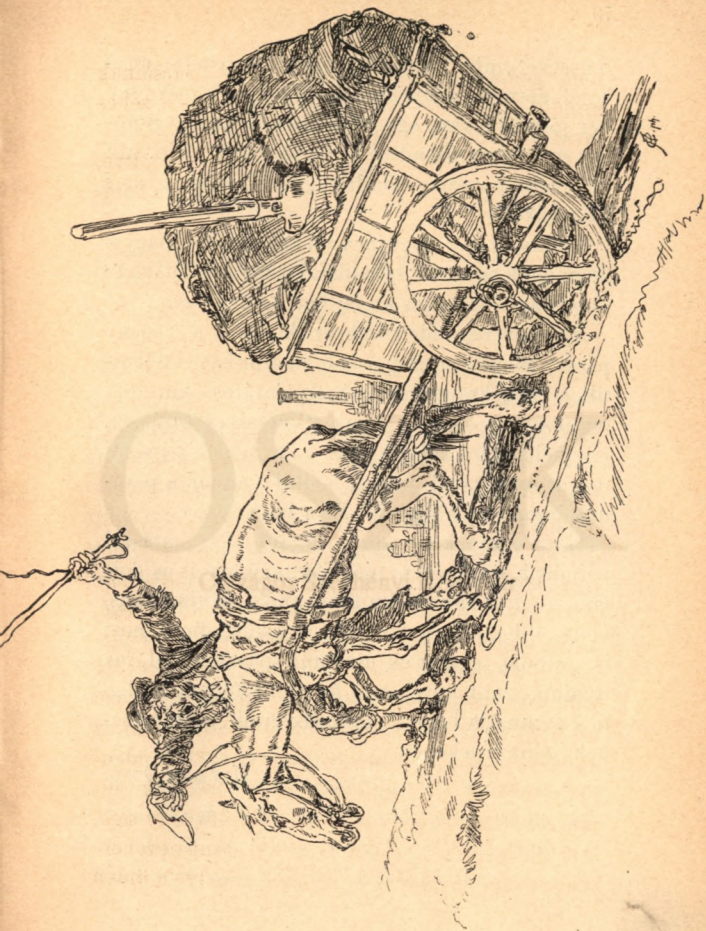
nem igenis a járás, mert a kaszinó uracsainak mindig sietős a — — semmittevésök, a sebes lovat fizetik legjobban.

A főváros gyilkos kövezetén telet-nyarat töltve, rossz patkolás során a legjobb fiakkerlő is a komfortáblis sorsra jut s már ekkor előlábai reszketősek, térdben roskadozók, csüdben bunkósok; az egykor oly tüzes teremtés sokat bóbiskol s inkább csak roskadozó teste súlyával szállítgatja a vidék természetes népét podgyászostul az indóházból a szállóba s megfordítva.

Ez már dramaticus helyzet s a tragédia még hátra van, mert ez a vége a ló földi pályájának.

A komfortáblis kezéből az építési vállalkozó kezére kerül s bekövetkezik a nagy jaj. Egy kenetlen, nyikorgó földhordó taliga elé fogva, toldott-foldott, húsbavágó hámmal hordja a földet meredek, kátyus lejtőkön a paloták alapjaiból; elfelejti az ostort, mert már csak a boldog vége, a löcs s a kapa nyelének irgalmatlan ütései járnak; szeme vakúl, nyelve kilóg: a száanalom élő képe! De hát ki szánja meg? talán a vállalkozó úr, ki árlejtés útján kapta a munkát? hiszen az «kiveri» a hasznát emberből, állatból, mindenkiből; vagy az a pálinkától bűzös, kocsisnak csúfolt zsarnok? Bizony egy sem; egy élő lény sem, sem az irgalom, sem a törvény szent nevében, sehogysen. A szegény gebének, mely minden

lépésével embert szolgált, ennek könnyítette munkáját, szerezte kényelmét, e szegénynek már csak egy jótevője van, egy irgalmasa: a halál. S mikor már összeroskadt s a végek végét járja, hát «dögnek» nevezik, oldalbarugják — — az egykori «kis csikót!»

Valahányszor ilyet lát a mi angolunk, elhagyja flegmája s egy erős «Goddam!» mellett kifakad: «no uram! ez mégis ázsiai barbárság». Igaz!

S vajjon nem ide sorakoznak-e azok a szegény párák, melyek legnépesebb utczáinkat éktelenítik, a «négykrajczáros», «hatkrajczáros» kintorna omnibuszok — s az a sok tisztességes öltözetű, «műveltségre» rátartós úri nép nem szégyenli magát nyolczával, tízével beülni s annak a párának hörgését hallgatni? És a hatóság — — —?

Hogy e képek s e sorok valami nagy hatással volnának, vagy épen még javítanának is a dologon — hát nincs bennünk annyi optimizmus, hogy elhigyjük; de fölveszszük a küzdelmet most is, mindig, emberies érzetünk parancsából, az irgalom szent nevében s folytatni fogjuk addig, míg foganatja leszen: műveltségünk elismerésének szent érdekében.

HERMAN OTTÓ.

AZ ÁLLATVÉDELEM

AZ ANGOLOKNÁL.

Irta Dr. VÉGH ARTHUR.

Érdekes és tanulságos az a vaskos kis kötet, a melyet JOHN COLAM, a «royal society for the prevention of cruelty to animals» titkára adott ki és a melynek czíme: «Cruelty to animals». Mindjárt az első két lapon olvashatjuk a védnökök egész névsorát. A legfőbb védnöknő: maga a királyné. Utána jönnek sorban a walesi és edinburgi hercegek nejeikkel és úgy a többi «Royal Highness», «Duke», «Marchioness», «Earl», «Countess», «Baroness» és «Lady». Az elnök: the right hon. lord Aberdare. Alelnök nem kevesebb, mint 21 van, élükön LUCIEN BONAPARTE-val.

A kötet három főrészből áll: 1. útmutatások mindazoknak, a kik az állatvédelmet gyakorolni akarják; 2. az állatvédelem ügyében hozott országos törvények; 3. esetek felsorolása.

Az útmutatások gyakorlati (eljárási) szabályokat tartalmaznak mindazok részére, a kik az állatkinzókat megérdemlett büntetésekben akarják részesíteni. Ime egy pár ilyen szabály: Ha rendőr van kéznél a kínzás elkövetésekor, akkor ezzel a rendőrrel lehet és kell elfogatni a sértőt. A rendőrség ily esetben nyomban kiméri a büntetést. Ha pedig rendőr nincs kéznél, akkor a bíróságnak kell az esetet följelenteni. A bíróság nyomban megidézi a vádlottat s a mennyiben félős, hogy megszökik, azonnal le is tartóztatja. A följelentő jegyezze föl pontosan a kínzási esetenél előfordult körülményeket. Ha például egy omnibus vagy bérkocsi, vagy más jármű kocsisa vagy kalauza a vádlott, ki kell tudni annak nevét és lakását s följegyezni a jármű számát; követelni kell a kocsitartási engedélyt s annak lényeges pontjait szintén notálni. Föl kell jegyezni továbbá az időt, mikor, és a helyet, a hol a sértés elkövettetett. Constatálni kell a kínzás által okozott seb minőségét s a mennyiben az eset súlyos, állatorvos után kell nézni, a ki aztán egyszersmind tanuként is fog szerepelni. Szükséges különben az esetnél jelenlevők közül is egy-két tiszteséges egyénnek nevét és lakását is följegyezni, hogy a bíróság ezeket is kihallgathassa mint tanúkat.

A ki pedig attól tart, hogy az esetnek szívére

vétele által magára kellemetlenségeket okoz s esetleg magát zaklatásoknak teszi ki, az írja meg levélben a történeteket s azt intézze a védegyletchez, a mely a legszigorúbb titoktartás pecsétje alatt maga fog procedálni.

Most pedig térjünk át az állatvédelem tekintetében hozott törvényekre. 1849. aug. 1-én (12. és 13. Vict. cap. 92.) hozatott egy speciális törvény, «az állatok hathatósabb védelme érdekében». Az első szakaszban hivatkozás történik a IV. Vilmos alatt hozott törvényekre. A 2-ik szakasz így szól: «Aki — bárki legyen is az — kegyetlenül megüt, túlhajt, kínoz valamely állatot vagy rosszul bán vele, avagy mást arra indít, öt fontig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik, minden egyes esetben.»

3. §. A ki helyet ad, pénzért, azon célból, hogy bika-, medve-, borz-, kutya-, kakas-viadalok tartassanak, vagy ily célra más állatok használtatnak föl: úgyszintén a ki az ily viadalokat bármi tekintetben is elősegíti, öt fontig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik.

4. §. A sértő, a pénzbüntetésen fölül, esetleg a tulajdonossal szemben is kötelezve van 10 fontig terjedhető kártérítésre.

5. §. A ki állatját nem látja el a szükséges élelemmel és itallal, 20 shillingig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik.

A 6. §. egy későbbi (17. és 18. Vict.) törvény megváltoztatta.

7. §. A kinek van ugyan engedélye lóhús-vágásra, de ajtója fölé nem szögezi ki, hogy «engedélyezve lóhús-vágásra», öt fontig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

8. §. Ugyanilyen büntetést kap, a ki helyet ad pénzért, oly czélból, hogy ott nem engedélyezett módon lóhúst vágjon valaki.

9., 10., 11. §§. lényegtelenek.

12. §. A ki valamely állatot úgy kötöz össze, úgy rak kocsira, vagy úgy hord a vállán, hogy ezzel az állatnak szükségtelen fájdalmat okoz, első izben 3 s minden további esetben 5 fontig terjedhető pénzbüntetéssel sujtatik.

13. §. Minden rendőr jogosítva van az állatkinzót, minden más hatóság közbejövetele s elfogatási parancs kieszközlése nélkül, a békebíró elé állítani.

14. §. A békebíró, bárki parancsára s minden írásbeli följelentés mellőzésével, sommás úton hallgatja ki a panaszlót, panaszlottat és tanúkat. Illetékes pedig az a békebíró, a kinek területén a sértés elkövetetett.

15. §. Az idézések kézbesítéséről.

16. §. A békebíró föl van jogosítva, mielőtt még az idézési végzést kiadta, az elfogatási parancsot kibocsátani az állatkinzó ellen.

17. §. Ha pedig a szabályszerűleg megidézett tanú nem jelen meg, akkor a békebíró ez ellen is kibocsáthatja az elfogatási parancsot.

18. §. A ki nem fizeti, vagy nem fizetheti meg a rá mért pénzbüntetést, az három hónapig terjedhető börtönbüntetéssel sújtatik.

19. §. A rendőr, a ki az állatkínzást színről-színre látta, biztosságba helyezi a járművet, a mely azon esetre, ha az elítélt a pénzbüntetést pontosan le nem fizeti, eladatik s a befolyt vételárból mindenekelőtt a költségek és a pénzbüntetés vonatnak le.

20. §. A ki bármely időben és bármely módon, törvényellenesen akadályozza a rendőrt az ezen törvényben előírt kötelességei teljesítésében, 5 fontig terjedhető pénzbüntetéssel büntetik.

21. §. A pénzbüntetések hovafordításáról intézkedik.

22. §. Ha a tulajdonos nem állítja elő az állatkínzással vádolt kocsisát, időről-időre 40 shillingig terjedhető pénzbüntetéssel sújtandó, mindaddig, míg a békebíró e tekintetbeni rendeletének eleget tesz.

A 23. §. módosítja a 11. és 12. Vict., c. 43.

24. §. lényegtelen.

25. §. biztosítja a panaszos részére a felebezési jogot.

26. §. Formahiányból nem szabad a békebírónak a panaszt visszautasítani.

29. §. Felsorolja a házi állatokat, a melyek mindig akkor értendők, ha a törvény csak «animal» kifejezést használ.

Ime a valóban hathatós törvény lényegesebb pontjaiban.

Ezután föl van sorolva még egy sereg törvény, a melyek közül az 1854. július 31-én életbe lépett 17. és 18. Vict. cap. 60 megtiltja, hogy a kutyák teherhordásra használtassanak; az 1839. augusztus 17-én kihirdetett 2. és 3. Vict. cap. 47 részletes utasításokat tartalmaz a londoni rendőrség számára; az 1876. augusztus 15-én kihirdetett 39. és 40. Vict. cap. 77 az állatokon véghezvinni szokott kísérletek ügyét szabályozza; az 1871. július 24-én publikált 34. és 35. Vict. cap. 56 különösen a kutyákat veszi oltalmába; az 1880. szept. 7-én kihirdetett 43. és 44. Vict. cap. 35 pedig a vad szárnyasokat védelmezi.

A könyv legnagyobb részét az egyes esetek teszik ki. Több mint 200 lapon át olvashatni a bírói ítéleteket, a melyek mind arról tanuskodnak, hogy az angolok az állatvédelmet a legnemesb értelemben gyakorolják és a lelketlen kínzókat ép úgy, mint a szívtelen tréfákban gyönyörködőket kérlelhetlen szigorral büntetik.

FONTOS KÖZLÉSEK.

1. Az „Állatvédő Egyesület“ irodahelyisége Herman Ottó főtitkár lakásán, Muzeum-épület földszint 14. szám balra van.

Hivatalos órák, a mikor az egyesületi tagok ügyeiket elvégezhetik, minden szerdán és szombaton d. u. 4 órától 6-ig tartatnak, a midőn is a főtitkáron kívül a pénztárnok és másodtitkár van jelen, kik az évi díj átvételével s az évi jegyek kiállításával meg vannak bízva.

A mondott napokon vehetik át az egyesületi tagok könyvilletményeiket is, a melyek ingyen járnak. Ugyan e napokon jelenthetők be az irodában az egyesületi tagok által észrevett állatkínzások s egyéb megfigyelések is.

2. Az évi díj beszédésével s az igazoló jegyek kiosztásával az egyesület szolgálja Godó Mihály is meg van bízva; az egyesület érdekében azonban fölkérem a tisztelt tagokat, méltóztassanak minél nagyobb számban az évi díjat vagy személyesen, vagy megbízottak által, vagy postai utalvánnyal befizetni,

minthogy a szolga által való beszéd lassúság mellett még igen tetemes áldozattal is jár, mely az amugy is csekély évi díjat még alábbra szállítja s így az egyesület anyagi fejlődését érezhetően korlátozza.

3. Az egyesület tisztelt tagjai felkéretnek, hogy lakásváltoztatás esetében ezt az egyesületnek tudtára adni méltóztassanak.

4. Felkéretnek a tagok végre arra is, hogy az alapszabályok értelmében működő osztályt választani s azt levelezési lapon alólirottal tudatni méltóztassanak.

5. Gyűjtőívek az egyesületi irodában szerdán és szombaton d. u. 4—6 óráig átvehetők.

6. Ugyane napokon új tagok is beiratkozhatnak.

Budapest, 1883, júliusban.

Herman Ottó,
főtítlár.

OKMÁNYOK.

Hogy az egyesület tisztelt tagjainak az egyesületi iroda munkálkodásáról, annak mivoltáról némi tájékozást nyújtsunk, fogadják szívesen a következő okmányokat, a melyek a hatóságokkal való érintkezést világossá teszik s az eredményeket is föltüntetik.

I.

Tekintetes Tanács!

Daczára minden létező, az állatvédelemre vonatkozó törvényeink és törvényhatósági rendeleteink intézkedéseinek, tagadhatatlan, hogy a fővárosban utczaszerte, a nap minden szakában egymást érik az állatkínzás mindenféle nemei, anélkül, hogy a közrend fentartására hivatott közegek bár csak figyelmeztetőleg is közbelépnének.

E jelenetek között gyakoriságuknál fogva a legföltűnőbbek — hogy ne mondjuk legbotrányosabbak — *a majorsággal való házalás, mely alkalommal a major-*

ság lábánál fogva tucatszámra összeköttetik s vállra vetve étlen-szomjan naphosszat hurczoltatik; továbbá *a borjúknak guzsba kötése* s ily állapotban a húspiaczon való hevertetése, részben pedig még mindig így folytatott szállítása is.

Eltekintve attól, hogy e jelenetek minden művelt emberre nézve kínos hatással vannak; sőt eltekintve attól is, hogy egyesületünk titkáranak jelentése szerint, a Budapesten megfordult előkelő idegeneknek legtöbbje ezeken megütközik s részben azokból is következtet a magyarságnak a külföldön amúgy is eléggé kétségbevont műveltségére, létezik még egy más szempont is, mely minket arra készítet, hogy a tekintetes Tanácsot ez ügyben való erélyes intézkedésre tiszteletteljesen fölkérjük.

Nem gátol ebben még az sem, hogy tudomásunk szerint az illető tanács-osztály e tárggyal már foglalkozik, mert úgy gondolkozunk, hogy a specialiter az állatvédelemmel foglalkozó erkölcsi testület szavának, a megfelelő helyen megvan a maga értéke is.

Az egyesület alelnöke s a m. kir. állatgyógyintézet főnöke, ngos Tormay Béla kir. tanácsos úr, kinek ebbeli szakértelméhez kétség nem férhet, úgy az egyesület első titkára, Herman Ottó képviselő úr is, egybehangzóan oda nyilatkoztak, hogy az így összekínózva hurczolt állatok húsa *tápértekre épen úgy, mint egészségességre nézve tetemesen veszít*, mert a lábaknak erős összekötözése meggátolja a megkötözött tagokban, majd megzavarja az egész testben is *a vérkeringést*, minek folytán az izmok, tehát a voltaképen

táplálékra szánt állati részek, *betegesen elfajúlnak*, így a szó szoros értelmében vett egészséges táplálékot többé nem nyújthatnak.

Mindazok, a kiknek sorsuk, hogy vendéglőkben étkeznek, vagy egyáltalában a húsneműeket a piacon szerzik be, s a kik e mellett az igazi házi étkezést is ismerik, mindazok észreveszik, hogy bármily kitünően legyen is elkészítve az a húsnemű, van *«valami»* sajátságos benne. Ez a *«valami»* biztosan az állatokkal való rossz bánásmódra vezethető vissza s e valamiből következik az embereknek az az elbetegesedése, mely triviálisan *«gyomorhurutnak»* neveztetik, s a mely ellen a tapasztalt orvos, igen helyesen s mindig sikerrel, a falusi levegőt és *«jó falusi kosztot»* szokta ajánlani.

Az állatvédő egyesület abban is látván egyik fontos föladatát, hogy működését közgazdasági és közegészségügyi tekintetben érvényesítse, indíttatva érzi magát a tekintetes Tanácsot ezennel tiszteletteljesen fölkérni, méltóztassék szigorú intézkedést tenni az iránt, hogy :

1-ször. A majorsággal való házalás, ha már meg nem szüntethető, ezentúl csak *megfelelő kosarak használata mellett* engedjék meg, ez intézkedés áthágói ellen pedig alkalmazzassék a kihágásokról szóló, 1879-dik évi, szentesített büntető törvénykönyv 86 dik §-a.

2-szor. A guzsba kötött borjúkra nézve utasíttassanak az illető közegek úgy a húspiacon, valamint és legkivált a vaczi- és múzeum-körúton való szorgos felügyeletre és erélyes közbelépésre; végre a budai

oldal kisebb szállóiban is, hova a borjúszállítók szekereiket beállítani szokták s ahol azután megtörténik az, hogy a szegény állatok napokon át a legnagyobb kínokban elvergődnek.

Abban a reményben, hogy a tekintetes Tanács e legjobb indulatunk által sugalt szerény felterjesztésünket becses figyelmére méltatni fogja, maradtunk tisztelettel stb.

Julius 1882.

Királyi Pál elnök.

Herman Ottó titkár.

II.

Tekintetes alispáni hivatal !

A Budapesten működő állatvédő egyesület azon tapasztalatra jutott, hogy a fővárosi madár-piaczokat leginkább pestmegyei, különösen budavidéki (Cso-bánka, Kaláz, Pómáz) stb. lakosok árasztják el apró pelyhes madarakkal s más eféle idétlen állatokkal, kik ezen szegény állatokat fészkestől együtt szedik le a fákról — illetőleg lopják el — és azokat mezei rendőri tilalom ellenére több más állattal (mezei nyúl, mókus, süldisznó stb.) együtt a fővárosi piacra eladás végett hordják. — Eltekintve attól, hogy ezen picziny jószágok úgy sem élnek meg, továbbá hogy az elárúsítók másnak a birtokát pusztítják, még nemzetgazdasági szempontból tekintve is ez által sok kárt okoznak, mert az ártalmas rovarokat és hernyókat pusztító állatokat fogyasztják; végre még a

madarak éneklésében gyönyörködő emberiséget is sok élvezettől megfosztják.

Ezeknél fogva tiszteletteljesen kérjük a tekintetes alispáni hivatalt:

Méltóztassék a megyebeli összes községek lakosainál a madarak és más egyéb apró állatok pusztítását eltiltani, egyszersmind tudomásukra juttatni, hogy a fővárosi piaczkon különösen a pelyhes madarak és apró állatok árulása tilos és hogy az ez ellen vétők azon kívül, hogy a piacra hozott árúik tőlök elkoboztatnak — ismételés esetében még meg is fenyíttetnek. A midőn kérésünket ismételnénk, egyúttal van szerencsénk az egyesület kiadványát — melyben az alapszabályok is benfoglaltatnak — a. megküldeni és a tekintetes alispáni hivatal figyelmébe ajánlani.

Kelt Budapesten 1882. július hóban.

III.

35. szám.

Ngos Békey Imre kir. tanácsos és tanfelügyelő úrnak. Helyben.

Az állatvédő egyesület a közelmúltban tartott egyik választmányi ülésén fölmerült az apró madarak megvédési ügye is, mely annyival is inkább beható tárgyalás alá vétetett, minél bizonyosabb az, hogy e tekintetben számos panasz jogosan emeltetett, továbbá az, hogy minden fenálló rendszabályok daczára az apró madarak fogdosása széles körben s nem csak ex professo madarászok által míveltetik.

Megdöbbszentően hatott a választmányra kivált mélt. Havas Sándor nyug. államtitkár és választmányi tagnak azon jelentése, hogy az apró madarak fogdosása a főváros budai részén az iskolába járó ifjúság által szerte gyakoroltatik.

A választmány teljesen át van hatva azon meggyőződéstől, hogy minden bővebb körülírás és indokolás Nagyságoddal szemben merőben felesleges és hogy a ténynek ez egyszerű constatalása következtében Ngod minden bizonynyal indíttatva érzendi magát az illető tantestületekhez egy megfelelő rendeletet intézni, hogy e valóban megszomorító jelenség a leghathatósabb módon orvosoltassék.

Az állatvédő egyesület választmánya véghetetlenül lekötelezve érezné magát, ha az illető rendeletnek másolatát Ngod kegyességéből annak idejében megkaphatná.

Budapest, 1882. decz. hóban.

Királyi Pál elnök.

1596. szám.

IV.

Az állatvédő egyesület t. elnökségének Budapesten.

A folyó hó elején 35. sz. a. hozzám érkezett igen becses megkeresése alapján a fővárosi összes iskolaszékekhez és a helybeli hitfelekezeti iskolai hatóságokhoz intézett kiadványom, illetőleg megkeresésem másolatát van szerencsém a t. egyleti elnökséggel

oly megjegyzéssel %. alatt közölni, miszerint lehető szolgálataimat, melyekkel az egyletnek, mint annak egyik igénytelen új tagja, különben is tartozom, jövőben is teljes készséggel ajánlom föl a t. egyletnek.

A középiskolák (gymnasiumok, reáltanodák) nem állván fölügyeiletem alatt, az azokba járó ifjúság hasonló kihágásainak orvoslása iránt a t. egyesület részéről a megkeresés főtisztelendő és nagyságos dr. Lutter Nándor kir. tanácsos és tankerületi hely. főigazgató úrhoz (II. ker. kir. főgymnasiumban) lenne intézendő.

Budapesten, 1882. évi deczember hó 30-án.

Békey Imre

min. oszt. tanácsos, főv. kir. tanfelügyelő.

1596/1882. szhoz.

V.

Az állatvédő egyesület t. elnökségének Budapesten.

A m. é. deczember 30-án fentebbi sz. a. válasziratom kapcsában van szerencsém használatul megküldeni a magy. kir. vallás- és közokt. miniszterium kiadásában 11,500 példányban megjelenő s Magyarország majdnem minden községének ingyen megküldött «Néptanítók Lapja» című heti közlönynek f. é. 2-ik számát oly megjegyzéssel, hogy annak 29. lapjára felvett körlevelemnek, melyet a madarak védelme tekintetében a helybeli iskola-hatóságokhoz küldöttem — ezen igen elterjedt s a magyar nyelvet beszélő

vagy értő magyarországi tanítók legtöbbször kezén megforduló lapban lett felvétele által valójában igen-igen széles körben véltem a t. egyeslet érdekeinek lehető propagandát eszközölni; reményleni mervén azt, hogy ha csak egy kisebb %-a az ország ifjúságának riasztatik is vissza a hasznos állatok iránt részvétellel és szeretettel viseltető tanítók által (körlevelem megszívlelése folytán is) a madárpusztítás gonosz cselekményétől, ezáltal már is nagy szolgálat fog tétetni a t. egyeslet céljainak elérésére országszerte.

Budapest, 1883. január 14.

Békey Imre

min. oszt. tanácsos, főv. kir. tanfelügyelő.

VI.

Főkapitányi hivatal.

Az «állatvédő egyesület» f. hó 2-án tartott választmányi ülésében, a következő valóban embeertelen állatkínzási eset került tárgyalás alá, mely a m. kir. fővárosi államrendőrséget a legközelebbiről érdekli s épen azért a főhivatal tudomására hozatni határoztatott.

A május hó 14 én rendezett lóversenyek alkalmával a mezei gazdák versenyében Merckl helybeli lakos lova lábát törte, s a helyszínén megjelent honvéd állatorvos egészen helyesen a rögtön való agyonlövét ajánlotta.

Azonban a szolgálatban álló lovassági felügyelő, különösen pedig a 41-ik számú lovasrendőr, a helyett,

hogy az állatorvos kérelmének eleget tettek volna s így minden csődületet is lehetetlenné tettek volna, kvalifikálhatatlan durvasággal mindennek neki rontottak, sőt a midőn az állatvédő egyesület tagja és ideiglenes másodtitkára Szallenbach Imre úr az állatorvos kérelmét az egyesületi igazolvány felmutatása mellett támogatta, igazolványától megfosztatott s a legdurvább módon elutasított.

Így történt az, hogy a ló teljes két és fél óráig a legnagyobb kínok közt vergődött s csak midőn a megbotránkoztatott közönség között a zúgolódás nagy mérveket öltött, foganatosított a szegény pára kivégzése.

A midőn ezt a tekintetes főkapitányi hivatalnak, a kihágásokról szóló büntető törvénykönyv rendelkezései iránt tartozó tiszteletből is jelentenők, nagy meglepéssel tudathatjuk azt is, hogy a fent megjelölt rendőri közegekkel teljes ellentétben a 8-ik számú gyalogrendőrtizedes és az 54. számú lovasrendőr igen tapintatos és szép magaviselet által tűntek ki.

Junius 1883.

A választmány határozata folytán:

Királyi Pál elnök.

VII.

Főkapitányi hivatalnak Budapesten.

Az állatvédő egyesület választmányi ülésén szóba hozatott a fővárosszerte észlelhető majorságkínzás, ennek pedig különösen a következő nemei:

1. A legkegyetlenebb, legbotrányosabb s gazdasági tekintetben is káros kínnást azok az asszonyok üzik, a kik mindennap dél tájban az el nem kelt majorságot a következő módon szállítják haza: van egy nagy putton alakú vászonnal bevont alkotmány, melyet az asszony hátára vesz, e putton külső szélén legtöbbször szegek vannak s ezekre akasztatnak a csirkék sokszor ötven-hatvan össze-vissza kínozva. Ez a vászonputton pedig nyilván arra való, hogy a csirkék bera-kassanak, nyilvánvaló tehát az is, hogy az a borzasztó akasztás csak a restség folyománya.

Minthogy ezek az állatkínnások legsűrűbben a vámpalota melletti tér felől a Sándor-utczába közlekednek, a kecskeméti utca Calvin-téri kezdetén állomásozó rendőr ezt a botrányt igen könnyen megakadályozhatná.

2. A falvakról bejövő s majorsággal, különösen pedig fiatal libákkal házaló asszonyok akként szállítják a szegény állatokat, hogy nagy számban átalvető módra összekötözik s úgy czipelik, hogy az állatok egyik fele az asszony hátán, másik fele az elején lóg,

Az immár beköszöntött melegben sokszor nap-hosszant hurczolják a szegény párákat, melyeknek lihegése tisztán mutatja, hogy itatva nincsenek, mi kivált a libáknál nem csak kín, hanem közegészségi szempontból is kárhozatos, a minthogy a néhány esetben megejtett vizsgálat világosan bebizonyította, hogy az elárusított libák teljes eltikkadás következtében egészen tönkre mentek.

Szerény véleményünk szerint ez annyival is inkább

kikerülhető volna, miután a helybeli libaárusok némelyike már úgy is igen czélszerű kézi szekereket használ s megkiméli jószágát, e szállítási módot talán kötelezővé lehetne tenni.

A mennyiben ez nem volna lehetséges, legalább annyiban lehetne intézkedni, hogy két libánál többet a házalók ne hurczolhassanak, a libákat átalvető módjára ne szállíthassák, hanem azokat hónuk alatt vinni tartoznak.

Abban a reményben, hogy a főkapitányság kérésünket meghallgatni méltóztatik, vagyunk

Junius, 1883.

Királyi Pál elnök.

19/1883.

VIII.

**Nagyságos Kammermayer Károly kir. tanácsos
polgármester úrnak.**

Grubiczy Géza miniszteri titkár úr s kivüle még mások is jelentést tettek az «állatvédő egyesület»-nél egy valóban botrányos állatkínzásról, mely a főváros vágóhídján napirenden van.

A dolog röviden az, hogy a leölésre szánt borjuk 30-val 40-vel akasztatnak fel egy sorba s részben a mészároslegények kényelmeskedése folytán, részben azért is, mert a leöletés nem egyszerre, hanem egymás után történik, igen hosszú ideig függnek fejjel lefelé s szenvedik a legiszonyatosabb kínokat.

Némely szegény pára úgyszólván már a halállal küzdöklik, mielőtt a kés torkát metszené.

Továbbá ugyanazon forrásból tudomásunk van arról, hogy a hajtsárok valóságos pokoli humort látnak abban, hogy egymás marháját husángokkal oldalba üssék, m. p. az alatt a jelszó alatt, hogy hiszen úgylis le fog öletni, s nem ritka az az eset, hogy a szegény párák bordáit betörik.

Nemcsak ugyan abból, hanem más igen tekintélyes forrásból is értesülünk, hogy a leölítésre szánt állatok 24 sőt 48 órát takarmány és víz nélkül hagyatnak.

Felmentve érezzük magunkat az alól, hogy a dolgokhoz bővebb magyarázatokat fűzzünk, mert meg is vagyunk győződve arról, hogy Nagyságodnak méltán elismert erélye és humanitása ebben az esetben is meg fogja találni a módot s az eszközt az itt egyszerűen előadott visszaélések megszüntetésére.

Budapest, 1883. június 6.

A választmány határozatából:

Királyi Pál elnök.

ÁLLATVÉDŐ EGYESÜLET BUDAPESTEN.

Tisztviselők.

Elnök : Királyi Pál.

Alelnök : Tormay Béla.

Főtitkár : Herman Ottó.

Másodtitkár : Szallenbach Imre.

Pénztárnok : Gammel Alajos.

Könyvtárnok : Fenyvessy Adolf.

Gazda : Sebők Imre.

Választmány.

N ö k :

Bossányi Lászlóné.

Kuliffay Edéné.

Damjanich Jánosné.

Müller Klotild asszony.

Jókai Mórné.

Zademak Dória asszony.

Férfiak :

Barsy Adolf.

Kammermayer Károly.

Brázay Kálmán.

Karsay Albert.

Busbach Péter.

Báró Prónay Gábor.

Etlényi Lajos.

Thaisz Elek.

Havas Sándor.

Törs Kálmán.

Irányi Dániel.

Werther Alvin.

A TAGOK NÉVSORA.*

Adler Gyula	--- ---	váczi-ut 16. sz.
Alföldi Dávid	--- ---	IV. kigyó-uteza 5. sz.
Altschul Lajos	--- ---	VII. dohány-uteza 1. sz.
Altschul Rudolf	--- ---	Hungaria szálló.
Altschul S.	--- ---	VII. dohány-uteza 1. sz.
Andor Otto	--- ---	Első hazai takarékpénztár.
Andreánszky Antal	--- ---	IX. fővámház.
Andreánszky Miksa	--- ---	régi posta-uteza 2. sz.
Antalik Károly	--- ---	Lipót-uteza 43. sz.
Appel Nándor	--- ---	I. Bécsi-kaputér 8. sz.
Arendschildt Károly	--- ---	sugárut 102. sz.
Auer Mór	--- ---	Magyar ált. hitelbank
Bach János	--- ---	VIII. gyöngytyúk-uteza 13. sz.
Bacher Adolf	--- ---	Thonet-udvar.
Bacher Károly	--- ---	nagydiófa-uteza 3. sz.
Bacher Mór	--- ---	nagydiófa-uteza 3. sz.
Bakos József	--- ---	Victoria malom.
Balázs Sándor	--- ---	király-uteza 75. sz.
Dr. Baló Gézáné	--- ---	ősz-uteza 25. sz.
Bánhidý Béla báró	--- ---	magyar-uteza 18. sz.
Baranyay Ödön	--- ---	stáció-uteza 31. sz.
Barcza Gábor	--- ---	nyul-uteza 18. sz.
Barna Marietta	--- ---	rosta-uteza 67. sz.
Barsy Adolf	--- ---	Rákos-uteza 6. sz.

Az alapító tagok nevei *-gal vannak megjelölve.

Bartl József	---	---	---	soroksári-utca 57. sz.
Batizfalvy S. dr.	---	---	---	városliget
Bauer Herman	---	---	---	Gödi-Szöd.
Bausek Péter	---	---	---	hatvani-utca 6. sz.
Behr és Löhnig	---	---	---	új-utca 1. sz.
Bels Ferencz	---	---	---	Hengermalom.
Benczúr Dénes	---	---	---	d. hány-utca 42. sz.
Benke Elemér	---	---	---	Hungária szálló
Bereczky Sándor	---	---	---	üllői-út 34. sz.
Dr. Berger Ignác	---	---	---	váci-körut 22. sz.
Berkes Antal	---	---	---	soroksári-utca 23. sz.
Berkovics Gábor	---	---	---	rákosárok-utca 30. sz.
Bernáth József	---	---	---	király-utca 50. sz.
Bernett Bertalan	---	---	---	II. Albrecht-út 4. sz.
Békey Imre	---	---	---	kalap-utca 5. sz.
Blass Károly	---	---	---	Tüköri palota.
Blum Miksa	---	---	---	Foncière bizt. intézet.
Böhm Károly	---	---	---	Sándor-utca 38. sz.
Bolváry-Zahn István	---	---	---	Pesti hazai I. takarékpénztár.
Boros József	---	---	---	I. kereszt-utca 11. sz.
Bossányi Lászlóné	---	---	---	himző-utca 1. sz.
Bottka Mihályné	---	---	---	Karmacs.
*Brázay Kálmán	---	---	---	muzeum-körut.
Braun Jakab	---	---	---	váci ut 16. sz.
Brestyánszki N.	---	---	---	Hengermalom.
Brül Zsigmond	---	---	---	Budapest.
Buchbinder Arnold	---	---	---	nádor-utca 34. sz.
Bürgermeister F.	---	---	---	váci-körut 31. sz.
Busbach Péter	---	---	---	bálvány-utca 5. sz.
Christen Gyula dr.	---	---	---	I. uri-utca 36. sz.
Csengery Imre	---	---	---	Honvédelmi miniszterium.
*Cséry Lajos	---	---	---	Muzeum-körut 5. sz.
Csillagh Gyula	---	---	---	Lipót-utca 48. sz.
Czanyuga Józsefné	---	---	---	Muzeum-épület.

Czirer Ákos	--- --- ---	kecskeméti-utca 5. sz.
Czirer Gizella	--- --- ---	kecskeméti-utca 5. sz.
Dalmay Kálmán	--- --- ---	I. Szent-György-utca 6. sz.
Damjanich Jánosné	--- --- ---	ősz-utca 6. sz.
Darányi Ignác dr.	--- --- ---	IV. uri-utca 2. sz.
Dárday Ernesztine	--- --- ---	üllői-ut 2. sz.
Dávid Vilmos	--- --- ---	Eötvös-utca 9. sz.
Deák József	--- --- ---	Budapest.
Demeczky Gyula	--- --- ---	kigyó-utca 1. sz.
Demeczky Gyuláné	--- --- ---	kigyó-utca 1. sz.
Detsinyi Gusztáv	--- --- ---	nagy korona-utca 26. sz.
Dépold Béla	--- --- ---	Budapest.
Diamantstein Henrik	--- --- ---	Foncière biztosító intézet.
Dillmont Frigyes	--- --- ---	mérleg-utca 3. sz.
Drechsler Miksa	--- --- ---	I. Attila-utca 3. sz.
Dezsőfi Lajos	--- --- ---	Temesvár.
Duka Ferencz	--- --- ---	kerepesi-ut 34. sz.
*Duliczky Róza	--- --- ---	bodzafa-utca 29. sz.
Egan Jakab	--- --- ---	muzeum-körut 11. sz.
Egyessy Géza	--- --- ---	Sándor-utca 12. sz.
Eisen Ede dr.	--- --- ---	Havas-utca 4. sz.
Engl Zsigmond	--- --- ---	Dorottya-utca 5. sz.
Ernusz Kelemen	--- --- ---	Calvintér 4. sz.
*Etlényi Lajos	--- --- ---	II. szalag-utca 16. sz.
Etlényi Lajosné	--- --- ---	II. szalag-utca 16. sz.
Falkovics Arnold	--- --- ---	Foncière biztosító intézet.
Falvay Antal	--- --- ---	Deák-tér 4. sz.
Fantanu Emil	--- --- ---	ősz-utca 22. sz.
Färber Armin	--- --- ---	váci-körut 15. sz.
Färber Lipót	--- --- ---	váci-körut 15. sz.
Farkas Flóra	--- --- ---	VIII. ősz-utca 41. sz.
Farkas Gyula	--- --- ---	Lipót-utca 48. sz.
Farkas József	--- --- ---	bástya-utca 33. sz.
Farkas Károly	--- --- ---	Sándor-utca 12. sz.

Farkas László dr.	--- ---	Sándor-utca.
Fausser Tivadar	--- ---	VII. Klauzál-utca 17. sz.
Fayer Gyula	--- ---	V. nádor-utca 13. sz.
Fayer László dr.	--- ---	V. nádor-utca 13. sz.
Fazekas Mihály	--- ---	IV. Haris-bazár.
Feldmann Hugó	--- ---	Foncière biztosító intézet.
Fenyvessy Adolf	--- ---	himző-utca 1. sz.
Ferulik Hermine	--- ---	Eötvös-utca 10. sz.
Fischer D. S.	--- ---	bálvány-utca 13. sz.
Fischer Károly	--- ---	V. vigadó-tér.
Fischer Samu	--- ---	király-utca 7. sz.
Fischhof Vilmosné	---	Budapest, Hermina-út.
Fojtek Flora	--- ---	Károly-körút 1. sz.
Forster Kálmán	--- ---	II. főutca 17. sz.
Forstner Sándor	--- ---	Calvin-tér 9. sz.
Friedmann Arthur	---	Mária Valeria u. Lloyd-épület.
Frivaldszky János	--- ---	muzeum-épület.
*Galilei páholy	--- ---	Budapest.
Gammel Alajos	--- ---	népszínház-utca 16. sz.
Gammel István id.	---	népszínház-utca 16. sz.
Gartner Antal	--- ---	Honvédelmi minisztérium.
Gasparetz Géza	--- ---	Budapest.
Gassi Ferencz	--- ---	Lipót-utca 48. sz.
Gaszner Pál	--- ---	kerepesi bazár.
Gebhardt János	--- ---	Hengermalom.
Gebhardt Mária	--- ---	Zrinyi-utca 3. sz.
Geisz László	--- ---	Eszterházy-utca 11. sz.
Gerle József	--- ---	lövölde-tér 1. sz.
Gerliczy Ferencz báró	---	I. disztér 15. sz.
Geromtscha Titusz	---	kalap-utca 2. sz.
Gertinger Pál	--- ---	Gizella-tér 2. sz.
Glatz Henrik	--- ---	akadémia-utca 6. sz.
Gobbi Alajosné idős	---	VII. Klauzál-utca 17. sz.
Gobbi Kornélia	--- ---	kerepesi-út 13. sz.

Gokesch Lajos	---	sugár-út 83. sz.
Gracza György	---	kigyó-utca 5. sz.
Grau Lajos	---	II. fő-utca 89. sz.
Greguss Ágoston	---	tábor-utca 4. sz.
Gretschl Imre	---	új bécsi-u., Orsz. közp. tak. pénzt.
Grill Richard	---	Dorottya-utca.
Gross Gyula	---	akadémia-utca 6. sz.
Grubicy Gejza	---	vig-utca 4. sz.
Grünzweig Mór	---	VI. váczi-körut 45. sz.
Gubits György	---	IX. Tompa-utca 13. sz.
Guda Döme	---	sas-utca 7. sz.
Guttman Géza	---	Kristóf-tér 6. sz.
Györgyei Illés	---	nádor-utca 18. sz.
Györgyei Miklós	---	nádor-utca 18. sz.
Györy Elek	---	kecskeméti-utca 8. sz.
Guttman Géza	---	Kristóf-tér 6. sz.
H ader György	---	Budapest.
Hajduska Albert	---	Budapest.
Halász Ferencz	---	IV. Károlyi-utca 14. sz.
Halász Géza dr.	---	zöldfa-utca 4. sz.
Haller Béla	---	soroksári-utca 49. sz.
Hangay Géza	---	V. bálvány-utca.
Harczy A.	---	I. Szt-György-tér 5. sz.
Haris Pál	---	IV. Deák-utca 12. sz.
Harsányi Gáspár	---	Sándor-utca 21. sz.
Hauszner F. L.	---	váczi-utca 9. sz.
Hegedüs Irma	---	Debreczen.
Hegedüs László	---	soroksári-utca 18. sz.
Heinrich Kálmán dr.	---	várkert-rakpart 10. sz.
Helfy Ignác	---	Kisfaludy-utca 19. sz.
Hentaller Lajos	---	üllői-ut 4. sz.
Heramhof C. és családja	---	Budapest.
Herczegh Zsigmond	---	V. vigadó-tér.
Herzl Tivadar	---	Károly-körut 15. sz.

Herman Antonia	Károly-körut 1. sz.
Herman Ottó	muzeum-épület.
Himmel Rezső	király-utca 98. sz.
Hindy Kálmán	só-utca 12. sz.
Hirsch József	Károly-körut 17. sz.
Hirschecker József	Donáti-utca 11. sz.
Hoffer Károly	VI. gyár-utca.
Hoitsy Pál dr.	egyetemtér 6. sz.
Holubeczky Irma	Damjanich-utca 7. sz.
Hopp Ferencz	váci-utca.
Horánszky Nándor	zerge-utca 14. sz.
Horn Jenő	vig utca 4. sz.
Horovicz C. Guidó	IV. reáltanoda-utca 14. sz.
Horváth Árpád	muzeum-körut 21. sz.
Horváth Imre	bodzafa-utca 20. sz.
Horváth Károly	soroksári-utca 23. sz.
Hörmann Sarolta	I. Verbőczy-utca 15. sz.
Hummer Nándorné családja	király-utca 91. sz.
Hvisztko Alajos	hársfa-utca 6. sz.
Illés Károly	Konti-utca 21. sz.
Ilosvay Lajos	műgyetem.
Isáák Dezső	Calvintér 3. sz.
Izsipy Géza	Károly-körut 12. sz.
Janka Victor	muzeum.
Jeney Lajos	pipa-utca 6. sz.
Jókai Mór	kerepesi-út 21. sz.
Jókai Mórné	kerepesi-út 21. sz.
Kada Elek	pipa-utca 6. sz.
Kalner Elek	nagy diófa-utca 16. sz.
Kaiser Károly	Havas-utca 4. sz.
Kaldor Simon	Budapest.
Kállay Bertalan	I. János-utca 25. sz.
Kállay Gyula	VI. sugárut 74. sz.
Kálmán Imre	vas-utca 11. sz.

*Kamer Mayer Károly	--- --- Budapest.
Karcsay Ignác	--- --- Eszterházy-utca 11. sz.
Karlovsky Endre	--- --- vámház-körut 8. sz.
Károlyi György	--- --- Dorottya-utca 10.
Kárpáty János	--- --- bérkocsis-utca 30. sz.
*Karsai Albert	--- --- sugár-ut 57. sz.
Kempelen Géza	--- --- IV. szarka-utca 5.
Kende Zsigmond	--- --- vácsi-utca 9. sz.
Kerékgyártó Árpád id.	--- --- sörház-utca 6. sz.
*Királyi Pál	--- --- lövész-utca 18. sz.
Klein Gyula	--- --- műegyetem.
Klein Zsigmond	--- --- Balassa-Gyarmat.
*Kléh István	--- --- egyetem-utca.
Klinge Antal	--- --- Budapest.
Kodolányi Antal	--- --- epreskert-utca 4. sz.
Kolesch Ede	--- --- Ferencz-József rakpart.
Kolozsváry Albina	--- --- gyöngytyúk-utca 12. sz.
Konn Samu	--- --- vácsi-körut 9. sz.
Kónyi József	--- --- sugár-ut 54. sz.
Kónyi Manó	--- --- sugár-ut 54. sz.
Korolovics Szilárd	--- --- vácsi-körut 14. sz.
Kosinsky Viktor	--- --- Bihar-Diószegh.
Kovács Géza	--- --- II. kapuczinus-utca 10. sz.
Kovács Sándor	--- --- molnár-utca 20. sz.
Kozáry Izidor	--- --- új vásártér 24. sz.
Krajtsik Ferencz dr.	--- --- magyar-utca 3. sz.
Krascsenits Lajos	--- --- Izabella-utca 62. sz.
Krausz Henrik	--- --- vácsi-utca 9. sz.
Krauszman József	--- --- nagy mező-utca 34. sz.
Kreiniker Antal	--- --- dalnok-utca 18. sz.
Krenner József dr. és családja	Budapest. Muzeum.
Krepelka György	--- --- fővám-épület I. em. 33. sz.
Kripner Róbert	--- --- sugár-ut 63. sz.
Kubinyi Katalin	--- --- Eötvös-utca 10. sz.

Kultsár János	stáció-utca 8. sz.
Dr. Kuncz Jenőné	muzeum-körut, Zrinyi ház.
Kuncz Péter	Donáti-utca 7. sz.
Kuncz Zsigmond	szegfü-utca 3. sz.
Kunossy Lajos	Budapest.
Kuppis Emma	zöldfa-utca 14. sz.
Kurecz Sámuel	Deáktér 4. sz.
Lajos Gyula	V. akadémia.
*Lanfranconi Enea	Pozsony.
László Mihály dr.	ujvilág-utca 21.
Dr. László Mihályné	ujvilág-utca 21.
Lazányi Károly	gyöngytyúk-utca 12. sz.
Lederer Gyula dr.	váci-körut.
Lederer Rezső	váci-utca 8. sz.
Léderer Sándor	váci-körut.
Leidenberger Péter	vadász-utca 6. sz.
Leinner Mihály	Lipót-utca 19. sz.
Lendvay Sándor	Budapest.
Lenner Róbert	Budapest.
Lieszkovszky Ferencz	Sebestyén-tér 2. sz.
Ligethy Antalné	muzeum.
Lill Tivadar	Budapest.
Lindtner János	sugár-ut 102. sz.
Lisznyay János	Mária-utca 11. sz.
Lotter Ágoston	Kemnitzer-utca 12. sz.
Lubich Emil	bálvány-utca 5. sz.
Lukács Antal	bálvány-utca 7. sz.
Lung György	Budapest.
Lux Ede	Deák-utca 3. sz.
Madarassy Pál	soroksári-utca 49. sz.
Madarász Gyula dr.	vámház-körut 14. sz.
Madarász József és családja	Budapest.
Magyar Kázmér	megyeház.
Magyar Róza	uj Lloyd-épület

Majthényi Ádám	Nyárad.
Mandl Ármin	nádor-uteza 15. sz.
Mandl Izidor	Mária Valeria-uteza 5. sz.
Mann Jakab dr.	Mária-uteza 31. sz.
Markutz József	üllői-ut 3. sz.
Marschovszky László	sugár-ut 102. sz.
Márton Dezső	bodzafa-uteza 43. sz.
Matkovich János	muzeum.
Matyasovszky Gyula	Czuczor-uteza 10. sz.
Matulay Frigyesné	régi posta-uteza 15. sz.
Mayr Alajos	váci-uteza 24. sz.
Mádai Izidor	földmívelési miniszterium.
Melles János	bajnok-uteza.
Mendlik Alajos	Budapest.
Mészáros Ernő	kigyó-uteza 5. sz.
Mészáros Lajos	kigyó-uteza 5. sz.
Metzner Móricz	vámház-körut 4. sz.
Meseles S.	dohány-uteza 4. sz.
Mezey Ernő	nádor-uteza 16. sz.
Mikolík F. Kálmán	Deák-tér 4. sz.
Miskolczy Antalné	váci-uteza 21. sz.
Mocsáry Lajos	Ferencz-József rakpart 19. sz.
Molecz Lajos	sziv-uteza 41. sz.
Montecuccoly Emma grófnő	Budapest.
Morpurgó Miksa	váci-uteza 9. sz.
Möckel Elvira	Budapest.
*Dr. Müller Ede	Kőbánya.
*Dr. Müller Edéné	Kőbánya.
Müller Emil	Calvintér 9. sz.
Nagel Arminné	nádor-uteza 18. sz.
Nagel Emil dr.	uj-uteza 30. sz.
Nagy Miklós	egyetem-tér 6. sz.
Nagy Sándorné	Albrecht-ut 21. sz.
Nagyfalussy Gyula	Uj-Pest.

Náray Imre	magyar-utca 8. sz.
Narczisz József	iskola-utca 4. sz.
Natter Ferenczné s családja	Kőbánya.
Neményi Ambrus dr.	sugár-ut 60. sz.
Németh Gyula	vigadó-tér.
Neruda Nándor	hatvani-utca 7. sz.
Neubauer Gusztáv	marokkoi-utca 2. sz.
Neufeld Sándor	n. korona-utca 11. sz.
*Nikl Mihály	sugár-ut 64. sz.
Nikolics Ignác	Batthyány-utca 42. sz.
Nyirák Lajos	Fiume.
Oberbauer Rezső	Dessewffy-utca 35. sz.
Oberrecht Ödön	sugár-ut 146. sz.
Ordódy Anna	kacsa-utca 9. sz.
Ötvös József dr.	német-utca 24. sz.
Ötvös Irma	német-utca 24. sz.
Paga Ferenc	sugár-ut 94. sz.
Pálmay Petrács Ágoston	akácfa-utca 3. sz.
Pantocsek Rezső	zerge-utca 28. sz.
Pap Elek	országház-utca 43. sz.
Papszász György	sugár-ut 62. sz.
Pártos Béla	Haris-bazár.
Pauly Gyula	hold-utca 5. sz.
Pecz Vilmos dr.	Havas-utca 6. sz.
Peregrini János dr.	zerge-utca 28. sz.
Perlep Antal dr.	Verbőczy-utca 15. sz.
Dr. Perlep Antalné	Verbőczy-utca 15. sz.
Perthl Géza	Szt.-János-utca 3.
Petersilka Sándor	Ferencz-József rakpart 25. sz.
Pethő Gyula dr.	földtani intézet.
Pethő Attila	dob-utca 42. sz.
Petry Elekné szül. Török Irma, József-utca 9. sz.	
Péchy Constantin gróf	Tibold-Daróc.
Péchy Tamás	muzeum-körut 27. sz.

Péterffy Domokos	--- --	Ősz-utca 26. sz.
Philipp Ferencz József	--- --	sugár-ut 102. sz.
Pichler Armin	--- --	Muzeum körut 15. sz.
Pichler Sándor	--- --	Victoria gőzmalom.
Pilaszanovich György	--- --	vas-utca 18. sz.
Piliczár Lajos	--- --	Izabella-utca 81. sz.
Pogány József	--- --	vas-utca 3. sz.
Br. Podmaniczky Ilona	--- --	I. tárnok-utca 4. sz.
Póhl Lajos	--- --	Hengermalom.
Póka Gyula	--- --	Hengermalom.
Pokorny Ottokár	--- --	Eötvös-utca 10. sz.
Pólik János	--- --	Kemnitzer-utca 7. sz.
Politzer Irma	--- --	Budapest.
Pollák B.	--- --	Budapest.
Polonyi Géza dr.	--- --	kigyó-utca 5. sz.
Polyák Béláné	--- --	Budapest.
Porzsolt Kálmán	--- --	nagy-körut 13. sz.
Pospesch Károly	--- --	sugár-ut 102. sz.
Praznovszky István	--- --	Budapest.
Prehoffer Gábor	--- --	Budapest.
Prély István s családja	--- --	ősz-utca 27. sz.
*Br. Prónay Gábor	--- --	bálvány-utca 20. sz.
Br. Prónay Irma	--- --	bálvány-utca 20. sz.
Pulitzer Ferencz	--- --	Budapest.
Pulitzer Sarolta	--- --	L'zár-utca 9. sz.
Pulitzer Sarolta	--- --	váci-körut 16. sz.
Puskás Lajos	--- --	sugár-ut 102. sz.
Radeczky Pál	--- --	vadász-utca 18. sz.
Rajháty Mór	--- --	bodzafa-utca 29. sz.
Rákóczy Sándor	--- --	király-utca 23. sz.
Rakovszky István	--- --	Budapest.
Rapaics Román	--- --	Kinizsi-utca 27. sz.
Rauchbauer János	--- --	vámház-körut 4. sz.
Rauchbauer Jánosné	--- --	vámház-körut 4. sz.

Rechnitz Adél	V. sétatér-utca 5. sz.
Reimann Ármin	Foncière bizt. intézet.
Reiter Ignác	hársfa-utca 42. sz.
Renelt W.	zöldfa-utca 40. sz.
Resch Eugénia	Klauzál-utca 17. sz.
Ribiczey László	liliom-utca 39. sz.
Richetti Ödön	Foncière bizt. intézet.
Riess Gusztáv	dohány-utca 1. sz.
*Rökk Szilárd	Budapest.
Rónay Emil	Toldy-utca 42. sz.
Roskonyi Győző dr.	Donati-utca 8. sz.
Roszivall István dr.	üllői-ut 18. sz.
Rothauser Adolf	váczi-utca 9. sz.
Rothberger József	sas-utca 15. sz.
Rött József	Dorottya-utca 10. sz.
Rottenberg Sándor	Zrinyi-utca 7. sz.
Rothfeld Sándor	Foncière bizt. intézet.
Salamon Nándor	István-tér 10. sz.
Sanda György	Türe.
Say Mór dr.	Toldy-utca 7. sz.
Sághy Gyula dr.	egyetem-épület.
Scarpa Henrik	sugár-ut 148. sz.
Schauengl Béla	Budapest.
Seicher Ferencz	ősz-utca 18. sz.
Schibich Ferencz	Lipót-utca 43. sz.
Schindler Manó	Foncière bizt. intézet.
Schmalz Károly	Budapest.
Schmidlechner Károlyné	soroksári-ut 19. sz.
Scholtz Ágost dr.	Kálmán-utca 24. sz.
Scholtz Gusztáv	Szt.-György-tér 7. sz.
Scholtz Lajos	Deák-tér 4. sz.
Schoon Árpád	sugár-ut 60. sz.
Schöller Károly	főut 16. sz.
Schön Lipót	sas-utca 27. sz.

Schönberger Theodor	Erzsébettér 10. sz.
Schulek Sándor	Budapest.
Schuszterits Ignác	Hungaria szálloda.
Schwarcz Adolf	Foncière bizt. intézet.
*Schweiger Adolf	váczi-ut 27. sz.
Schwertzig Antal	király-utca 103. sz.
Schwiedland Frigyes s családja	V. sétatér-utca 5. sz.
Sebők Imre	Lipót utca 48. sz.
Sidwers Lipót	Concordia gőzmalom.
Siklósy József	sugár-ut 102. sz.
Soltész Vilmos	vigadó-tér.
Somlya Mihály	Budapest.
Somssich Pál	Károly-körut 3. sz.
Splényi Pál báró	uri-utca 43. sz.
Staub Móricz dr.	dohány-utca 60. sz.
Staub Imre	Budapest.
Staure Henrik	Budapest.
Stephanidesz H.	zöldfa-utca 40.
Stokinger Metzger br.	Eötvös-utca 7. sz.
Stolz Károly	akácza-utca 65. sz.
*Stoll Jánosné, szül. gróf Majláth Mária,	Budapest.
Strausz Henrik	Budapest.
Strihó Gyula	gyöngytyúk-utca 9. sz.
Stuart K. asszony	Hungária.
Szabó Béla	Budapest.
Szabó Dénes dr.	Mária-utca 31. sz.
Szabó József dr.	Budapest.
Szabó Kálmán	sugár-ut 90. sz.
Szabó Lászlóné özv.	kerepesi-ut 22. sz.
Szabó Sámuel	pipa-utca 7. sz.
Szalády Antal	sugár-út 100. sz.
Szallenbach Imre	József-utca 9. sz.
Szallenbach József dr.	József-utca 9. sz.
Szallenbach Zsigmond dr.	József-utca 9. sz.

Szarvas Sándor	--- ---	V. Wurm-utca 3. sz.
Szarvasy Sándor s családja	---	vigadó-tér 1. sz.
Szarukán Endre	---	szervita-tér 2. sz.
Szathmáry Kornél	---	Budapest
Szávoszt testv.	---	V. fő-út 1. sz.
Szelke József	---	Lipót-utca 38. sz.
Szemzy Ágost	---	váci-körút 19. sz.
Szendrey Ártúr	---	«Foncière» bizt. int.
Szendrey József	---	«Foncière» bizt. int.
Szentgyörgyi Otto	---	II. fő-út 7. sz.
Szerb György	---	országház
Székely Sándor	---	rózsa-utca 75. sz.
Széll György	---	soroksári-utca 18. sz.
Szigeti Bertalan	---	sugár-út 146. sz.
Szigethy Vilmos	---	vas-utca 16. sz.
Szilágyi Vincze	---	VI. Vörösmarty-utca 38. sz.
*Szilágyi Virgil	---	reáltanoda-utca 14. sz.
Szily Kálmán dr.	---	műegyetem
Szitányi Izidor	---	műegyetem
Szlatinyi Anna	---	Rákos-utca 6. sz.
Szlatinyi Antal	---	IX. Rákos-utca 6. sz.
*Szilágyi László	---	Kőbánya.
Szokol Gusztáv	---	népszínház-utca 14. sz.
Szokol Géza	---	IX. Imre-utca 1. sz.
Szombathelyi Antal	---	üllői-ut, köztelek.
Szontagh Tamás	---	vámházkörút 16. sz.
Sztupa György	---	muzeum-körút 18. sz.
Szvoboda József	---	kalap-utca 11. sz.
*Pesti hazai I. takarékpénztár	---	Budapest.
Tarcsay János	---	VII. Kazinczy-utca 40. sz.
Tasnády Gyula	---	Károly-körút, Huszár-ház.
Id. Tassy Károly	---	országház.
Ifj. Tassy Károly	---	országház.
Télfi Iván	---	Pannonia szálló.

Temesváry Rezső	VI. nagymező-utca 26. sz.
Temple Rezső	vámház-körút 8. sz.
Thaisz Elek	Budapest.
Thernyi Tamás	kőfaragó-utca 8. sz.
Thezarovich Ágost	Uj-Pest.
Tichy József	lövölde-tér 1. sz.
Tichy Miklós	I. Attila-utca 149. sz.
Id. Tobisch Ede	csillag-utca 9. sz.
Tompa Béla	Eszterházy-utca 11. sz.
Tormási Antal	Albrecht-út 9. sz.
Tormay Béla	állatorvosi tanintézet.
Tóth Dezső	IX. pipa-utca 6. sz.
Tömöry Kálmán	IV. r. posta-utca 5. sz.
Töreky Dénes	Izabella-utca 36. sz.
Török Györgyné	váczi-utca 21. sz.
Törzs Kálmán	II. hattyu-utca 8. sz.
Törs Kálmán	Wesselényi-utca 7. sz.
Trebitsek Ignác	bálvány-utca 7. sz.
Turgonyi Lajos	Mező-Túr.
Turiet Károly	Haris-bazár.
Turnovszky Jenő dr.	szervita-tér.
Tutschner Agost	Dorottya-utca 5. sz.
Ujhelyi Sándor	Gellérthegy-utca 29. sz.
Ujváry Lajos	kerepesi-út 12. sz.
Ullmann József	Budapest.
Vadas Jenő	Óviz. Szepesm.
*Valaszky Gusztáv	n.-Rókus-utca 16. sz.
ifj. Vándory Gusztáv	sugár-út 70. sz.
Vastagh György	zöldfa-utca 32. sz.
Vavrik Antalné	Budapest.
Végh Arthur	egyetem-utca 2. sz.
Vérei József	barátok-tere 3. sz.
Verzár Gusztáv dr.	kiskorona-utca Manó-ház.
Vészi Gyula	sugár-út 44. sz.

Vetter János	--- ---	Hengermalom.
Vidliczkay József	--- ---	szerb-utca 9. sz.
Vidovich György	--- ---	Eszterházy-utca 6. sz.
Vladár Vilmos	--- ---	kigyó-utca 5. sz.
Voigt Aladár	--- ---	kigyó-utca 1. sz.
Völgyi Béláné	--- ---	ősz-utca 27. sz.
Völgyi Kornélia	--- ---	ősz-utca 27. sz.
Vutskis Miklós	--- ---	stáció-utca 69. sz.
W agner József	--- ---	VII. király-utca 85. sz.
Wagner Hermina	--- ---	VII. király-utca 85. sz.
Wagner László	--- ---	V. Erzsébet-tér 19. sz.
Wahrmann Mór	--- ---	akadémia-utca 3. sz.
Wartha Vincze	--- ---	stáció-utca 44. sz.
Weber Rezső	--- ---	sugár-út 100. sz.
Weisz Károly	--- ---	hold-utca 21. sz.
Weisz Bernát	--- ---	Deák-Ferencz-utca.
Wenrich Vilmos	--- ---	Tigris szálloda.
*Werther Alvin	--- ---	I. Verbőczy-utca 15. sz.
Werther Flóra	--- ---	I. Verbőczy-utca 15. sz.
Winter Sándor	--- ---	n.-mező-utca 45. sz.
Wollner Frigyes	--- ---	«Foncière» bizt. int.
Wotzasik Gyula	--- ---	váci-körút 15. sz.
X anthus János	--- ---	muzeum.
*Zademak Doria	--- ---	Sándor-utca 30 sz.
Zahora Anna	--- ---	Károly-körút 1. sz.
Zahora Nándor	--- ---	Károly-körút 1. sz.
Zay Adolf	--- ---	vas-utca 6. sz.
Zeckendorf Albert	--- ---	dohány-utca 1. sz.
Zichy Jenő gróf	--- ---	csillag-utca 8. sz.
Zimányi Alajos	--- ---	II. Kluzeman-ház.
Zlinszky Kálmán	--- ---	megyeház.
Zorkáczy Janka	--- ---	Aszód.
Zornberg Károly br.	--- ---	király-utca 155. sz.

Országos Széchényi Könyvtár

Ára 30 kr.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár